

Sociální asistence v rodině z pohledu neziskového sektoru

Bc. Zuzana Hrbotická

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana HRBOTICKÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H118429**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální asistence v rodině z pohledu neziskového sektoru**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**. Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím se ve své práci zaměřím na:

- rodinu jako systém, definici, strukturu, funkci a význam rodiny, - význam rodičovství a výchovné styly v rodině, - sanaci rodiny (formy pomoci sociálně znevýhodněných nebo vyloučených rodin), - sociální asistenci pro rodiny s dětmi, - postupy a techniky (metody práce) používané při sociální asistenci v rodině, - význam neziskového sektoru (spolupráce s OSPOD a dalšími organizacemi).

V praktické části bych se chtěla zaměřit na spolupráci rodiny a sociálního asistenta z neziskové organizace. K získání potřebných informací budu používat metody kvalitativního výzkumu, a to nestandardizovaný rozhovor a případové studie (kazuistiky).

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Fischer, S., Škoda, J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2009

Gjuričová, Š., Kubička, J. Rodinná terapie. Praha: Grada, 2009

Gulová, L. Sociální práce. Praha: Grada, 2011

Hoskocmová, S., Rýntová, Suchochlebová, L. Výchova k psychické odolnosti dítěte. Praha: Grada, 2009

Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 1997

Úlehla, I. Umění pomáhat. Praha: Slon, 1999

Výrost, J., Slaměník, I. Sociální psychologie. Praha: Grada, 2008

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Alena Plšková**
Katedra sociální pedagogiky
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Milošlav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Diplomová práce s názvem „Sociální asistence z pohledu neziskového sektoru“ se zabývá sociální asistencí, jako jednou se služeb poskytovaných rodině v nepříznivé životní situaci a neziskovými organizacemi, které tuto službu poskytují. V práci jsou analyzovány a zkomparovány získané informace o jednotlivých rodinách. Na základě těchto informací byla zjištěna spokojenost uživatelů se sociální asistencí. Jsou zde zaznamenány změny (ke kterým díky poskytování služby došlo) a motivační prvek pro spolupráci mezi uživatelem a službou.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, výchovné styly, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociální asistence, sanace rodiny, nezisková organizace.

ABSTRACT

This diploma thesis called “Social assistance from the perspective of the non-profit sector” deals with social assistance as one of the services provided in a family that is in a difficult life situation. The work also deals with non profit organizations that provide these services. Collected information about individual families are analyzed and compared. On the basis of this information was found user satisfaction with social assistance. There are recorded changes (that occurred due to providing services) and motivational element for cooperation between the user and the service.

Keywords: family, functions of the family, educational styles, social activation services for families with children, social assistance, family rehabilitation, non-profit organization.

Poděkování

Děkuji PhDr. Aleně Plškové za odborné rady a metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Děkuji rovněž pracovnícím Agentury pro občany Kyjov za jejich podporu a poskytnuté konzultace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sociální asistence z pohledu neziskového sektoru zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 25.3.2013

.....

Bc. Zuzana Hrbotická

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ A VÝZNAM RODIČOVSTVÍ.....	14
1.2 FUNKCE RODINY A JEJÍ PORUCHY	18
1.3 VLIV VÝCHOVNÝCH STYLŮ NA DÍTĚ	22
1.4 ZANEDBÁVÁNÍ PÉČE O DÍTĚ.....	28
2 SOCIÁLNÍ ASISTENCE V RODINĚ	32
2.1 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI.....	33
2.2 SOCIÁLNÍ ASISTENCE A JEJÍ ÚČEL	37
2.3 FORMY POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍ ASISTENCE V RODINĚ.....	42
2.4 METODY PRÁCE POUŽÍVANÉ PŘI SOCIÁLNÍ ASISTENCI V RODINĚ.....	44
2.5 SANACE RODINY	47
3 NEZISKOVÝ SEKTOR	49
3.1 CHARAKTERISTIKA NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ.....	49
3.2 FINANCOVÁNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ.....	55
3.3 NEZISKOVÁ ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY	58
3.4 SPOLUPRÁCE NEZISKOVÉ ORGANIZACE S OSPOD A DALŠÍMI ORGANIZACEMI	60
II PRAKTICKÁ ČÁST	62
4 VÝZKUM	63
4.1 CÍLE VÝZKUMU	63
4.2 METODA VÝZKUMU.....	63
4.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ	65
4.4 ANALÝZA A VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	66
4.5 KOMPARACE ZÍSKANÝCH INFORMACÍ.....	87
ZÁVĚR	88
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	93
SEZNAM OBRÁZKŮ	94
SEZNAM TABULEK	95
SEZNAM PŘÍLOH	96

ÚVOD

Sociální asistence v rodině se v dnešní společnosti stává poměrně žádanou službou. Zaměřuje se na rodiny s dítětem nebo více dětmi, které jsou sociálně znevýhodněné nebo jinak ohrožené sociálními vlivy. Hlavním cílem práce v rodině je obnovení nebo zachování její stávající funkce. Ve většině případů se jedná o pomoc rodině vytvořit takové podmínky, aby nemuselo dojít k odebrání dětí z jejich přirozeného prostředí do ústavní péče.

Sociální kompetence rodičů jsou mnohdy na nízké úrovni. Je třeba je naučit například správnému režimu dne, pečování o dítě, ale i finanční gramotnosti apod. Sociální asistent se stává v těchto rodinách jakýmsi průvodcem ke zlepšení situace. Velmi důležitou roli zde hraje důvěra a vytvoření pocitu bezpečí, což vede k dobré spolupráci mezi uživateli a pracovníkem.

Pomoc a podpora se může rodině dostávat prostřednictvím neziskových organizací, které nabízí sociální asistence. Tyto organizace musí splňovat určité právní náležitosti pro poskytování služby a není jednoduché, i přes vzrůstající zájem o tuto službu, zabezpečit financování a docílit tak kvalitní péče o klienty.

Téma práce „Sociální asistence v rodině z pohledu neziskového sektoru“ jsem si vybrala záměrně, protože je mi velmi blízké. Pracuji osm let v neziskové organizaci, poskytující sociální služby a téměř denně se zde setkávám s problémy, které rodiny provázejí. Vstupuji do jejich životů a napomáhám jim ke zlepšení jejich nepříznivé situace.

Cílem diplomové práce je zpracovat dostupnou literaturu a jiné materiály, týkající se tématu. Podrobněji se zabývám rodinou, sociální asistencí a neziskovým sektorem.

V Agentuře pro občany v Kyjově, která je jedním z programů Občanského sdružení Krok, jsem provedla výzkum, při kterém jsem použila kvalitativní metody sběru dat, a to nestandardizovaný rozhovor a kazuistiky.

Diplomovou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. První kapitolu teoretické části jsem věnovala rodině, rodičovství, funkcím rodiny, výchovným stylům a zanedbávání péče o dítě. Ve druhé kapitole jsem shrnula podstatné informace týkající se sociální práce,

sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociální asistence, forem a metod práce a sanace rodiny. V poslední kapitole teoretické části jsem popsala neziskové organizace, jejich financování a spolupráci s dalšími organizacemi.

V praktické části jsem pracovala s informacemi získanými z dlouhodobé spolupráce rodiny s neziskovou organizací, ve které pracuji a doplnila je rozhovory se zástupci jednotlivých rodin.

Provedla jsem výzkum, jehož cílem bylo zjistit spokojenost uživatelů se službou sociální asistence. Dále jsem se zaměřila a zaznamenala, zda došlo využíváním služby sociální asistence k nějaké změně v rodině a co je motivačním prvkem, díky kterému rodina tuto službu využívá. Všechny získané informace jsem analyzovala a pomocí komparace zjistila společné znaky jednotlivých rodin.

Při zpracování diplomové práce jsem využívala odbornou literaturu, zkušenosti ze své praxe a poznatky, které jsem získala při studiu oboru sociální pedagogika.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Narození dítěte znamená nový začátek a to nejen pro samotné dítě, ale i jeho rodiče, kteří společně s ním tvoří rodinu. Ta plní nezastupitelnou funkci v životě každého jedince a představuje jeden ze základních prvků společnosti. Důkazem nám může být to, že se již od pradávna setkáváme s určitým rodinným uspořádáním, které se měnilo v čase. A stejně jako se proměňuje společnost, dostáváme i jiný pohled na rodinu a její uspořádání. Pojmem a problematikou rodiny se zabývalo a zabývá mnoho odborníků z různých oborů a každý z nich předkládá trochu jinou definici rodiny. Existují tedy různá vymezení rodiny, které se objevují mezi odbornou, ale i laickou veřejností.

„Obecně lze říci, že rodina je skupina lidí spřízněných pokrevně nebo podle zákona. Tato skupina žije společně nebo se sdružuje kvůli společnému cíli jako je poskytnutí potravy, přístřeší a výchovy dětí. Instrukce rodiny se neustále mění a sociologové dokážou popsat celou řadu rodinných typů, které v určité době ve společnosti existují.“¹

Ze sociologického hlediska můžeme vymežit rodinu například následovně: *„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“²*

Z hlediska psychologie je rodina chápána jako společenská skupina, která je spojena manželstvím nebo pokrevními vztahy. Může na ní být také nahlíženo jako na biopsychosociální skupinu vznikající ze dvou členů opačného pohlaví a z jejich dětí.³

Nakonečný v jedné ze svých knih uvádí: *„Rodina: Je to charakteristická primární malá skupina, která je sociologicky charakterizována jako společenská instituce tvořící důležitý „stavební kámen“ lidské společnosti, neboť má řadu významných společenských funkcí, kromě jiných se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte.“⁴*

¹ WILSON A., *Family, Societa now*. New York: Tavistock, 1985. s. 2, ISBN 0-422-79860-6.

² GIDDENS A., *Sociologie*. Praha: Argo 1999, s. 156

³ ŠPAŇHELOVÁ I., *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada 2010, s. 11

⁴ NAKONEČNÝ M., *Sociální psychologie*. Praha: Academia 2004, s. 242

Většinou se však setkáváme s definováním rodiny, jako společným soužitím biologických rodičů - matky, otce - a jejich dítěte/děti. Někdy bývá toto uspořádání označováno jako nukleární rodina a je v naší společnosti nejvíce akceptováno. Čím dál častěji se však setkáváme i s jiným typem rodinného soužití, než je výše zmiňovaný model klasické triády. Mohou to být například rodiny složené z rozvedených rodičů a jejich dětí, pěstounské, opatrovnické rodiny nebo nesezdané páry, které vychovávají děti.

Podle mého názoru má slovo rodina velkou sílu. Je pro mne synonymem pro lásku, bezpečí, jistotu, důvěru, zázemí a jsem přesvědčena, že bych našla ještě mnoho podobných přirovnání. Rodina je něco nenahraditelného, a tak by na ni mělo být také nahlíženo. Je však samozřejmé, že určité znaky, na které bylo poukazováno v minulosti, se liší od vnímání rodiny dnes.

Od počátku lidstva prošla rodina mnoha změnami, což je vzhledem k vývoji společnosti a všem jejím pokrokům samozřejmé. Současnou rodinu můžeme charakterizovat znaky, jako jsou:

- růst zaměstnanosti žen i mužů (rodiče tráví v práci mnohem více času než dřív, z práce se vrací v pozdních odpoledních nebo až večerních hodinách),
- stírání rozdílů mezi ženskou a mužskou rolí,
- růst vzdělanosti žen,
- omezení časového prostoru kontaktů rodičů a jejich dětí (vzhledem k pracovním povinnostem rodičů a dalším aktivitám, se s dětmi setkávají velmi málo, obvykle jsou děti ponechány prarodičům nebo jiným vychovatelům, čas strávený společně se dá shrnout do několika málo hodin za den)
- omezení vícegeneračních vztahů (omezený kontakt s prarodiči může znamenat stírání zkušenosti s péčí o své blízké, děti nevidí své rodiče starat se o prarodiče a nikdo je tedy neučí, jak by se měly v budoucnu postarat ony o své rodiče)

- velký technický rozvoj (především v komunikaci, velmi často je využívána technika, jako komunikační prostředek ke sdělování si informací, čímž mohou být především u dětí narušeny komunikační schopnosti), apod.⁵

Nic ovšem nemění fakt, že to, jakým způsobem rodina funguje, záleží na postojích jednotlivých členů, ty ovlivňují jejich chování, vnímání a prožívání každodenní reality.

„Rodina může být místem, kde člověk najde lásku, porozumění a podporu, i když všechno ostatní zklame; kde se osvěžíme, nabereme novou sílu a úspěšněji se pak vyrovnáme s vnějším světem.“⁶

1.1 Rodinné prostředí a význam rodičovství

Velký význam v životě každého člověka tvoří socializace. Ta bývá definována různě. Obecně můžeme říct, že probíhá po celý život jedince, je tedy celoživotním procesem. Dále víme, že může probíhat zcela bezděčně, ale i záměrně. *„V podstatě je to proces učení, zejména sociálního, protože se uskutečňuje od nejranějšího věku dítěte v jeho stycích se sociálním okolím, tj. zpravidla v interakci dítěte a rodiny.“⁷*

Podle Krejčířové zahrnuje socializační proces tři aspekty. A to, vývoj sociální reaktivity, který by měl zahrnovat vývoj rozlišných emočních vztahů a to jak k blízkým lidem, tak k širšímu okruhu osob. Tato oblast představuje momenty, kdy se dítě učí komunikovat s okolím a pokud je zanedbána, mohou se u dítěte projevit autistické rysy, kdy dítě nedokáže vstupovat do interakce, komunikovat apod. Dalším vývojovým aspektem je vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací. Jde o postupné vytváření si norem, které jedinec přijímá za své. Při selhání tohoto vývoje, se z dítěte může stát mladistvý delikvent nebo člověk s asociální poruchou osobnosti. Posledním vývojovým aspektem, který autorka uvádí, je osvojení sociálních rolí. Ty představují takové postoje a vzorce chování,

⁵ ŠPAÑHELOVÁ I., *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada 2010, s. 11 - 12

⁶ SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Praha: Práh 2006, s. 22.

⁷ NAKONEČNÝ M., *Sociální psychologie*. Praha: Academia 2004, s. 57

kteřé jsou od člověka očekávány (vzhledem k věku, společenskému postavení, pohlaví apod.).⁸

O socializaci se zmiňuji záměrně, protože velmi úzce souvisí s rodinným prostředím, ve kterém začíná. Pokud je rodinné prostředí nebo řekněme rodina, pro jedince nevyhovující či nefunkční, nemůžeme očekávat, že z ní vyjde zdravý jedinec, který je připravený postarat se sám o sebe a svoji další rodinu v budoucnu.

Kvalita rodinného prostředí je tedy pro zdravý vývoj dítěte klíčová a určují ji v první řadě samotní rodiče a jejich postoj k rodičovství, sourozenci a ostatní členové rodiny. Měly by zde být nastaveny podmínky, ve kterých může probíhat optimální výchova a vytvořen pro děti domov, ve kterém si mohou osvojit základní dovednosti a návyky, posilovat sebeúctu a sebehodnotu a uvědomovat si svoji důstojnost.

„Během svého života se nacházíme a vstupujeme do různých prostředí, které ovlivňují naše chování a nějakým způsobem nás formují a utvářejí. Za nejdůležitější prostředí, které nás obklopuje a ve kterém žijeme, považují prostředí rodinné. Zahrnuje velmi širokou a pestrou škálu vztahů a situací, které nás obohacují, pomáhají nám přežít ve společnosti a najít si v ní své místo. Je to prostor, ve kterém se učíme být lidmi.“⁹

Když se vrátím ke slovu domov, ten Matějček nazývá místem, kde jsou „naši“. Myslí jimi osoby, které k nám patří, tvoří s námi nějaké pouto a my patříme k nim. Je to místo, kde můžeme být sami sebou, být takoví jací skutečně jsme. Nemusíme nic předstírat a přetvařovat se.¹⁰

Domnívám si, že pokud dítě vyrůstá v harmonickém prostředí své rodiny, které mu umožňuje rozvíjet jeho osobnost a učí ho toleranci, úctě a lásce, pak je takové dítě připraveno řešit problémy, zvládat je a eliminovat. Pro rodiče je prostředí domova primární prostor, ve kterém od nich děti přebírají základní návyky a sociální dovednosti. To by si měli uvědomovat a být tak pro své děti dobrým příkladem.

Nelze však opomenout, že na rodinné prostředí působí nejen rodiče, ale také sourozenci nebo ostatní členové rodiny a jejich chování a jednání. Dále k důležitým faktorům, které rodinné prostředí ovlivňují, patří např. finanční situaci rodiny, zaměstnanost rodičů,

⁸ LANGMEIER J., KREJČÍŘOVÁ D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada 2006, s. 93-94

⁹ HRBOTICKÁ Z., *Vrstevnícké vztahy – vliv na celkové klima školy*. Bakalářská práce, Brno: IMS 2011

¹⁰ MATĚJČEK Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál 1994, s. 11

zdravotní stav a další. To vše souvisí s tím, jak rodina funguje, jak je schopna uspokojovat potřeby svých členů a reagovat a vyrovnávat se s případnými obtížnými životními situacemi.

Rodinné prostředí by mělo být pro děti inspirativní a mělo by jim nabízet dostatečné množství podnětů. Tomuto prostředí by měla být tedy věnována pozornost především z toho důvodu, že vytváří místo, ve kterém dítě vyrůstá od narození a má na něj bezpochyby velký vliv. V literatuře najdeme následující typy prostředí: podnětově chudé, podnětově přesycené, jednostranné a vadné. Ani jedno z těchto prostředí nezajišťuje pro dítě optimální podmínky, ve kterých by mohlo vyrůstat, bez toho aniž by byl jeho zdravý vývoj narušen.

Když se rodiče snaží vytvořit pro dítě vhodné rodinné prostředí, musí mít na paměti, že nestačí mít jen hezký nábytek, hračky, pestře zvolené barvy a další materiální věci, ale také chování a jednání rodičů musí být odpovídající. O čemž mohou svědčit jejich vzájemné city, podpora a tolerance. Tím vytváří dítěti spokojený domov a šťastné dětství.

Vliv na rodinné prostředí má také to, za jakých podmínek rodina vznikla, kdo jí tvoří, zda je úplná, neúplná nebo doplněná. Ovlivňuje ho, zda je rodina funkční, problémová, dysfunkční nebo afunkční.

Do kterých z uvedených typů rodina spadá, úzce souvisí s tím, jak dospělí členové rodiny, tady rodiče dětí, vnímají své rodičovství a s ním spojenou zodpovědnost. Souhlasím s názorem Procházkovy, že „*rodičovství je také známkou dospělosti a zralosti osobnosti každého člověka.*“¹¹ Stát se rodičem je podle mého názoru životní úkol mnohých z nás a zároveň velkou výzvou. Není totiž vůbec jednoduché vychovávat děti a přináší to s sebou řadu otázek.

A proč? Protože každý rodič chce své dítě vychovat co nejlépe. Ale jak to je? Co má proto udělat? A dělá věci, které dělá, správně? Odpovědi můžeme najít například v knihách popisujících doporučené postupy při výchově. A mnohdy nám mohou být tyto knihy inspirací.

Doherty ve své knize pokládá otázku: „*Podle čeho mohou rodiče v tomto prostředí poměřit, zda bylo jejich výchovné úsilí úspěšné? V minulých dobách, kdy byla společenská*

¹¹ PROCHÁZKA, M., *Sociální pedagogika*. Praha: Grada 2012, s. 103

konformita vyšší hodnotou než individualita, se rodiče mohli považovat za úspěšné, když viděli, že jejich děti vstupují do uznávaných životních rolí – ať už šlo o školu, zaměstnání, manželství či výchovu dětí. V současné kultuře, v níž se snoubí konzumní a terapeutické vlivy, je těžší rozhodnout, kdy je vlastně výchova úspěšná.“¹²

At' rodiče vychovávají své děti jakkoli, jsem přesvědčena, že v danou chvíli to dělají tak, jak to nejlépe umí.

Role rodičů je velmi obsáhlá a nemá nijak ohraničený čas ani působnost. Zahrnuje nesčetné množství úkonů a projevů lidského chování. Rodiče jsou blízcí lidé, kteří dítěti poskytují nepodmíněnou lásku, pocit jistoty a bezpečí. Jsou s ním rádi, hrají si s ním, tráví s ním čas, učí ho novým věcem. Zejména proto, by rodiče měli důvěřovat svým rodičovským schopnostem a dovednostem. A s tím by mělo být také spojeno jejich uvědomění si, že by se měli v některých případech při výchově a péči spoléhat na intuitivní vnímání potřeb a tužeb svého dítěte.¹³

Rodičovství přináší vzájemnost, sdílení a naplňování významných životních potřeb nejen dětí, ale i samotných rodičů. Právě děti přinášejí rodičům pocit jejich vlastní společenské hodnoty a užitečnosti a přináší jim do života nové pohledy na svět.¹⁴

Velmi se mi líbí metafora, kterou uvádí Sharry v souvislosti s rodičovstvím: „*Rodičovství připomíná jízdu na horské dráze. Jakmile nastoupíte, nemáte šanci vystoupit. Nikdy nevíte, co na vás za rohem čeká. Někdy jste nahoře, jindy dole, chvíli jedete nahoru, za okamžik se řítíte dolů. Jízda na horské dráze dokáže člověka vyděsit k smrti, někomu se dokonce udělá špatně. Pro jiného je zdrojem dobrodružství, nadšení a velkolepé zábavy. A právě střídavá jízda nahoru a dolů vábí na horskou dráhu tolik lidí. Hlavní je nebouřit se a „plynout s proudem“, držet se oběma rukama a užít si vše, co nový zážitek nabízí.“¹⁵*

¹² DOHERTY W.J., *Kdo koho vychovává*. Praha: Návrat domů 2006, s. 21

¹³ <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1462>

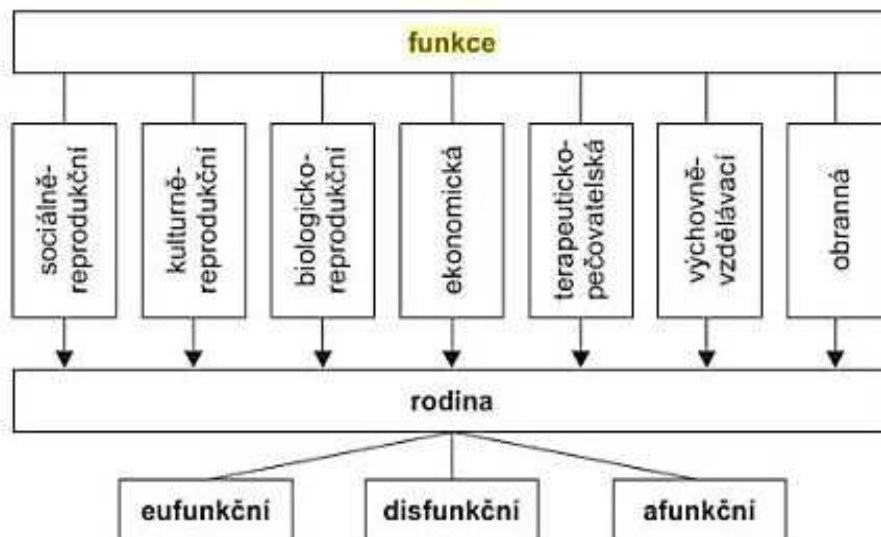
¹⁴ GILLERNOVÁ I, KOBZA V., RÝMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 114

¹⁵ SHARRY J., *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Brno: Computer Press, a.s. 2006, s. 7

1.2 Funkce rodiny a její poruchy

Rodina je základní společenskou jednotkou a měla by plnit své funkce. Ráda bych tedy navázala a zmínila se o základních funkcích rodiny, které jsou předpokladem pro její hodnocení z hlediska funkčnosti. V následujícím schématu přehledně uvedu funkce, které s rodinou souvisí.

Obr. č. 1 Funkce rodiny

Zdroj: Reichel J., Kapitoly ze systematické sociologie, Praha: Grada 2008, s. 185

Funkce sociálně-reprodukční. Tato funkce je ve vývoji jedince neopomenutelnou, protože právě v rámci rodiny se jedinec učí sociálně žít, učí se jak přijímat role a stává se zde sociální bytostí. V rámci této funkce ho rodina seznamuje s hodnotami a normami, předává mu svůj kulturní kapitál.

Další uváděnou funkcí je **funkce kulturně-reprodukční**. Díky níž je kulturní dědictví rodiny prezentováno další generaci, která ho (po jisté modifikaci) předává dál, čímž se průběžně reprodukuje. Zahrnuje tedy předávání nemateriálních hodnot, společenských pravidel a norem, ale také estetické vnímání či nakloněnost k nějaké víře.

Funkce biologicko-reprodukční zabezpečuje udržování života. Někdy bývá také označována jako sexuální a jsou s ní spojovány sexuální aktivita jak pro radost, tak pro reprodukci. Uspokojuje sexuální rodičovské touhy a potřeby. Plozením potomků je tedy přispíváno k biologické reprodukci společnosti.¹⁶

„Současná rodina poskytuje širokou škálu alternativ partnerského soužití a následně i charakteru reprodukčního procesu. Jmenujme například:

- *Soužití biologických rodičů a jejich dětí,*
- *Soužití rodičů adoptivních či pěstounských a získaných dětí,*
- *Soužití partnerů rozhodnutých nemít děti,*
- *soužití bezdětných manželů, kteří „získají vlastního“ biologického potomka různými způsoby (umělé oplodnění,..)*
- *žena, která se rozhodne vychovávat děti sama a partnera o narození dítěte úmyslně neinformuje*
- *homosexuální nebo lesbické dvojice pečující o dítě jednoho nebo obou partnerů.“¹⁷*

Záměrně jsem vynechala z tohoto výčtu soužití manželů nebo partnerů, kteří nemají děti. Souhlasím totiž s názorem sociologa Možného, který píše: *„Slovo rodina má, díky Bohu, vysoký status, a velmi, velmi pozitivní konotaci. To, že podíl lidí žijících aktuálně v rodině se v poslední době zmenšuje, nenapravíme tím, že rozšíříme jeho obsah. Rodina není totéž co domácnost. Bezdětný pár má domov, domácnost, byt. V odborné řeči (a nejen v ní) má smysl udržet rozdíl mezi domácností a rodinou. Manželé toužící po dítěti mohou mít šťastnou a spokojenou domácnost, mohou si vytvořit krásný domov (i toto slovo má velký citový náboj) a mohou samozřejmě svůj domov, svou domácnost označovat jako rodinu,*

¹⁶ REICHEL J., *Kapitoly ze systematické sociologie*. Grada: Praha 2008, s. 185

¹⁷ GILLERNOVÁ I, KOBZA V., RYMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 109

*skýtá-li jim to útěchu. Jak čemu říkáme, v tom jsme svobodni, ale skutečnost tím nezměníme.*¹⁸

Naplňování **ekonomické funkce** je také významnou rolí rodiny. Zahrnuje zabezpečování a uspokojování potřeb svých členů. Spadá sem výživa, bydlení, zařízení domácnosti, ošacení, náklady spojené se studiem apod. Tato funkce je naplňována v první řadě v nukleární rodině, můžeme jí ale vztáhnout i na širší rodinu, kdy je třeba z důvodů nežádoucích sociálních situací, životních tragédií a přírodních katastrof (např. záplavy) poskytnout svým blízkým a příbuzným pomoc.

Terapeuticko-pečovatskou funkcí je míněno zabezpečování řady činností, do kterých patří mimo jiné schopnost pečovat o své členy. Poskytovat jim sociální i psychickou podporu, starat se o ně v nemoci apod. Tato funkce dává prostor pro vyjádření emocí a napomáhá tak k udržení vzájemných vztahů mezi členy rodiny. Pokud je tato funkce naplňována, jsou uspokojovány potřeby jistoty a bezpečí jednotlivých členů domácnosti.

Další funkcí rodiny je **funkce obranná**. Dříve byla tato funkce neodmyslitelná, kdežto v dnešní společnosti je přenechána příslušným institucím státu. Má charakter spíše symbolický a vyjadřuje například podporu či zastání se jedince¹⁹

Výchovně-vzdělávací funkce je poslední funkcí z výše uvedeného schématu. Určuje rodině zodpovědnost za výchovu a vzdělávání jejich členů, respektive dětí. V jejím popisu se objevují slova jako hodnoty, mravnost, etika, učení se novým věcem a další. Duchovní hodnoty předává dítěti formou tradic, které dodržuje rituálů, kterými se řídí a také formou pohádek, čímž rozvíjí dětem fantazii a jejich prostřednictvím učí děti rozpoznávat dobro a zlo. Je to funkce, vnášející dítěti do života řád a hranice.²⁰

Všechny uvedené funkce však nelze od sebe úplně separovat, naopak spolu úzce souvisí a navzájem se doplňují. Ze schématu také vyplývá, jak můžeme klasifikovat rodiny podle toho, zda a do jaké míry plní své funkce. Je v něm uvedena rodina eufunkční, která odpovídá popisu funkční rodiny v následujícím textu a rodiny disfunkční a afunkční. Následně se krátce zmíním také o rodině problémové, která sice ve schématu není, ale podle mého názoru je její vymezení důležité.

¹⁸ http://www.evalabusova.cz/ankety/co_znamena_rodina.php

¹⁹ REICHEL J., *Kapitoly ze systematické sociologie*, Praha: Grada 2008, s. 185

²⁰ GILLERNOVÁ I., KOBZA V., RYMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 110

Rodina funkční. Může být popsána mnoha způsoby, většina autorů se však shoduje na tom, že v ní musí existovat tři základní nosné principy: soudržnost, adaptabilita a komunikace. Soudržnost představuje určité spojenectví, kdy se emočně vnímáme jako „my“. Úzce souvisí s identitou rodiny, která zahrnuje projevy vřelosti a zájmu jednoho o druhého a pocity vzájemné blízkosti. Tato identita je ve zdravých, funkčních rodinách v rovnováze s osobní autonomií svých členů. Princip adaptability znamená, že rodina je schopna se lépe přizpůsobovat životním podmínkám. Díky tomu jim nečiní větší obtíže měnit své fungování, životní styl podle dané situace. Třetí princip - komunikace – vytváří celkovou rodinnou atmosféru.²¹

Komunikace mezi členy rodiny patří podle mého názoru k nejdůležitějšímu principu. Protože pokud v rodině nefunguje komunikace a její členové nejsou schopni sdělovat si potřebné informace, sdílet je a vzájemně si naslouchat nemůže rodina fungovat.

V souvislosti s funkční rodinou se můžeme také setkat se synonymy zdravá rodina, normální rodina, harmonická rodina, neklinická rodina.

„Podle Matouška (upravené, Bakošová, 2002) je funkční rodina charakterizována takto:

- *má jasnou hierarchii zodpovědnosti.*
- *členové rodiny na sebe berou ohled, respektují se.*
- *existuje v ní pevná koalice mezi intimitou a potřebou odevzdání se.*
- *mluví v ní každý sám za sebe, komunikace je živá, aktivní, je v ní dialog.*
- *rodina je otevřená pro nové myšlenky, pro nové řešení problémů.*
- *atmosféra v ní je příjemná, je v ní hodně humoru.*
- *členové rodiny si dávají najevo potěšení ze vzájemných vztahů.*
- *chod domácnosti zvládají všichni členové bez problémů.*
- *o závažnějších problémech rozhodují rodiče tak, že se drží dohodnutých pravidel, při konečném rozhodnutí se bere v úvahu jejich názor.*

²¹ SOBOTKOVÁ I, *Psychologie rodiny*. Praha: Portál 2007, s. 44-73

- *manželé si jsou ve vzájemných vztazích věrní, mají potěšení ze vzájemné sexuality.*
- *udržují společenské kontakty s rodinou i přáteli.*²²

Problémová rodina. O problémové rodině hovoříme tehdy, objevují-li se v ní závažnější poruchy některých funkcí, které pak rodina plní nedokonale. Tato nedokonalost plnění však vážněji neohrožuje systém rodiny ani výchovu dětí. Rodina dokáže vzniklé problémy řešit sama nebo za pomoci krátkodobé či jednorázové pomoci okolí.

Rodina dysfunkční. Zde se již vyskytují vážné problémy v plnění některých nebo všech funkcí rodiny. Je reálně ohrožena rodina jako celek a zdravý vývoj dětí. Taková rodina potřebuje pomoc a podporu zvenčí, jelikož není schopna vzniklé nežádoucí a ohrožující situace řešit svými silami.

Rodina afunkční. Je chápána jako rodina, která díky poruchám velkého rázu přestává plnit všechny své funkce a dítěti spíše škodí a ohrožuje. V tak narušené rodině je veškeré přijímání nějakých nápravných opatření zbytečné. Obvykle se v tomto případě přistupuje k umístění dětí do náhradní péče.²³

1.3 Vliv výchovných stylů na dítě

Výchova je nedílnou součástí života každého jedince a chápeme ji jako celoživotní proces. Jejím prostřednictvím můžeme utvářet, ovlivňovat a rozvíjet jeho schopnosti. *„Běžně je výchova chápána jako záměrné působení rodičů, učitelů, vychovatelů a výchovných institucí na vychovávané, především na děti a mládež. Rozumí se tím působení záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému cíli – rozvinout v dítěti vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace. Je to působení užívající určitých výchovných prostředků a metod, založených na zkušenostech, tradici, případně i vědeckých poznatcích.*“²⁴

²² BAKOŠOVÁ Z., *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského 2008, s. 110

²³ GILLERNOVÁ I, KOBZA V., RÝMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 117

²⁴ ČÁP J., MAREŠ J., *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál 2001, s. 247

V každé rodině je uplatňována jiná výchova, jiný styl výchovy, který odráží interakci mezi rodiči a dětmi a také vztahy mezi nimi. V literatuře se můžeme setkat s modely stylů výchovy, a to s modelem čtyř stylů výchovy a analyticko-syntetickým modelem. Ten bývá také nazýván model devíti polí. Rodičovskými styly výchovy se také zabývala Brauningová, která rozlišila tři typy výchovných stylů.

Výchovné styly podle Brauningové:

- **autoritářský styl** – komunikace mezi rodiči a dítětem probíhá velmi málo, rodiče často uplatňují ve výchově tresty,
- **povolující styl** – dítě má maximální volnost, ze strany rodičů vychází jen minimální požadavky,
- **styl opřený o autoritu** – ve výchově jsou stanoveny zásady a pravidla, rodiče s dítětem komunikují, což mu umožňuje věcem dobře porozumět.²⁵

Model čtyř stylů výchovy

Tab. č. 1 Model čtyř stylů výchovy

RODIČE	Odmítající	Akceptující
Nároční a kontrolující	Autoritářský styl	Autoritativně vzájemný styl
Nenároční a nekontrolující	Zanedbávající styl	Shovívavý styl

Zdroj: Gillernová I, Kobza V., Rymeš M. a kol., Psychologické aspekty směn v české společnosti. Praha: Grada 2011, s. 123 - 125

²⁵ HELUS Z., *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada 2007, s. 169

Tento model stylů výchovy představuje rodiče odmítající a akceptující a jejich projevy emočního vztahu kombinuje se způsobem stylu výchovy. Ten můžeme charakterizovat mírou nároků a požadavků, které jsou následně kontrolovány. Vychází tedy ze socializačních procesů vývoje dítěte a je v něm kladen důraz na hodnotový systém rodičů.

Autoritářský styl uvedený v tabulce můžeme popsat jako styl, ve kterém se rodiče chovají odmítavě, mají velké nároky a kontrolují. Není zde respekt k potřebám a přáním dětí, rodiče neberou v úvahu jejich reální možnosti a schopnosti a tím může docházet k přepínání a přetěžování. Při této výchově je využíváno převážně silových prostředků výchovy.

Charakteristika **autoritativně vzájemného stylu** by zněla následovně. Nároční a kontrolující rodiče, kteří však akceptují potřeby a přání svých dětí. Je zde podporována vzájemná diskuse a práce na společně vytvořených pravidlech. Rodiče vyžadují a trvají na dodržování těchto pravidel. Přes vysoké nároky dítěti pomáhají a poskytují mu podporu.

Zanedbávající styl se vyznačuje citovým chladem ze strany rodičů a lhostejností k dítěti, nekladou na dítě ani žádné nároky, jako tomu bylo v předchozích dvou stylech. Neprojevují o něj dostatečný zájem a dítě do jisté míry odmítají.

Při zvolení **shovívavého stylu** výchovy rodiče přijímají své dítě a poskytují mu emoční podporu. Problémem zde můžeme shledávat to, že na dítě jsou kladeny velmi malé nebo žádné požadavky, které mu neumožňují dostatečně se rozvíjet. Nejsou zde ani zřetelně vyhrazené hranice, což může být pro dítě matoucí.²⁶

Emoční stránka je důležitou komponentou ve všech výše uvedených stylech. Jak popisuje Matějček, většina rodičů by si přála, aby jejich děti byly citové a citlivé, dovedly dávat city najevo a uměly s citem vnímat potřeby druhých lidí.²⁷ Pokud se však od svých rodičů učí jen odmítání, citovému chladu či emoční nestabilitě, nemůžeme se divit, pokud v dospělosti neumí se svými emocemi zacházet.

²⁶ GILLERNOVÁ I, KOBZA V., RYMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 123 - 125

²⁷ MATĚJČEK Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál 1996, s. 90

Analyticko-syntetický model (Model devíti polí)

Tab. č. 2 Model devíti polí způsobu výchovy v rodině

	Řízení			
Emoční vztah	silné	střední	slabé	rozporné
Záporný	1 výchova autokratická, tradiční, patriarchální		2 liberální výchova s nezájmem o dítě	3 permissivní forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
Záporněkladný	9 výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici			
Kladný	4 výchova přísná a přitom laskavá	5 optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	6 laskavá výchova bez požadavků a hranic	7 rozporné řízení, relativně vyvážené kladným emočním vztahem
Extrémě kladný			8 kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

Zdroj: Čáp J., Mareš J., Psychologie pro učitele. Praha: Portál 2001, s. 306

Stejně jako předchozí model je i tento dimenzionální. „Dimenzi emočního vztahu a dimenzi řízení ve výchově v rodině model chápe jako dvě dvojice protikladných komponent výchovy, tedy čtyř komponent výchovy a jejich kombinací, které vzájemně kombinují v různých kvantitativních stupních i kvalitativně odlišných formách.“²⁸

Na zvolený způsob výchovy a s ním související vliv na dítě se podílí podmínky, které Čáp uspořádal do pěti skupin:

- „1. vlastnosti a zkušenosti vychovávajících,
2. vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícími a vychovávanými,
3. vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí,
4. události a změny v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte,
5. širší sociokulturní podmínky.“²⁹

V souvislosti s těmito podmínkami se domnívám, že si rodiče svůj výchovný styl mohou plně uvědomovat nebo naopak ho mohou mít zkreslený. Vlastnosti a zkušenosti vychovávajících rodičů, které si s sebou přinesli ze své primární rodiny, hrají velmi podstatnou roli. Pokud zde probíhala přiměřeně zvolená výchova, ve které byly nastaveny pravidla, hranice a nepodmíněný respekt vůči všem členům domácnosti, dá se předpokládat, že stejný nebo velmi podobný způsob zvolí rodiče i při výchově svých dětí.

Důležité je, aby oba rodiče přistupovali k výchově stejně. Znamená to, že by se neměli v podstatných názorech na výchovu lišit, protože by to s sebou přinášelo spíše konflikty a nesoulad, což dítě intenzivně vnímá a ovlivňuje to jeho zdravý vývoj. Byl by také narušen i řád, důvěra a pravidla, které společně s předvídatelností reakcí naplňují dítěti jednu ze základních potřeb - bezpečí. „Aby se děti cítily v bezpečí, potřebují zažít pocit, že je rodiče ochrání, když se bojí, nezradí je a neopustí.“³⁰

²⁸ GILLERNOVÁ I, KOBZA V., RYMEŠ M. a kol., *Psychologické aspekty směn v české společnosti*. Praha: Grada 2011, s. 124

²⁹ ČÁP J., MAREŠ J., *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál 2001, s. 313

³⁰ BECHYŇOVÁ V., *Případové konference*. Praha: Portál 2012, s. 138

„Dobrá, odpovědná výchova je výchovou proaktivní. Dá se říci, že je tou nejlepší prevencí, jak se dostat do situací, kde je každá rada drahá, kde už někdy ani neexistuje žádné dobré řešení a z těch méně vhodných postupů volíme už jen menší zlo.“³¹

V souvislosti se zvoleným tématem této práce považuji za důležité uvést i nevhodné až škodlivé styly výchovy, se kterými se v praxi velmi často setkáváme.

Výchova rozmazlující – zde se může jednat až o „opičí“ lásku, kdy rodiče vyhoví každému přání dítěte. To pak očekává (a nejen od rodičů), že mu bude splněno všechno, co chce.

Výchova zavrhuující – rodiče dítě (otevřeně nebo nepřímou) odmítají a odstrkují. Dítě má pocit, že do rodiny nepatří, bývá často trestáno a omezováno.

Výchova nadměrně ochraňující – rodiče jsou nadměrně starostliví. Snaží se dítě ochraňovat před každým možným rizikem a tím mu neumožňují učit se dovednostem, které jsou důležité pro jeho rozvoj.

Výchova perfekcionista – na děti jsou kladeny neúměrné nároky, ve snaze dosáhnout dokonalosti (doma, ve škole, při sportu,...). Ze strany rodičů není brán zřetel na individuální vlastnosti a věk dítěte.

Výchova nedůsledná – rodiče často mění své reakce. Někdy jsou při stejných situacích přehnaně shovívaví a jindy přísní. O nedůslednost se jedná i v případě, kdy mají rodiče odlišný přístup k výchově.

Výchova zanedbávající, týrající, zneužívající dítě, deprivující – zahrnuje ohrožení vývoje dítěte, kdy rodiče neplní své povinnosti vůči dítěti, jsou k němu nepřátelští až hostilní.³²

Za nejzávažnější styl výchovy, který má nenávratný vliv na děti, považuji styl výchovy, při kterém je dítě zanedbáváno, týráno a zneužíváno. V těchto případech by měla podle mého názoru probíhat v každém případě práce s rodinou či samotným dítětem, která bude nežádoucí situaci eliminovat. A podle toho, o které konkrétní ohrožení dítěte se jedná, by měla být zvolena vhodná intervence.

³¹ KOPŘIVA P. a kol., *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála 2008, s. 217

³² KREJČÍŘOVÁ D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada 2006, s. 270

1.4 Zanedbávání péče o dítě

Správná a dostačující péče o dítě by měla být základní otázkou pro všechny, kdo děti vychovávají a starají se o ně. Pokud nastane situace, kdy rodiče obtížně nebo vůbec nevládají péči o své děti a ty v důsledku toho neprospívají, je potřebná intervence z venku. Včasná podpora rodičů a poskytnutá pomoc bývá v těchto případech klíčová pro žádanou změnu. To znamená, že s rodinou začíná pracovat Orgán sociálně právní ochrany dětí. Do řešení situace bývají často zapojovány i další organizace poskytující služby pro rodiny. Jednou z takových služeb je i sociální asistence, která bude podrobně popsána v následující kapitole.

Vraťme se ale k zanedbávání péče o dítě. Ve většině případů nebývá ze strany rodičů záměrné. Jde spíše o důsledek nevládnutí jejich životní situace, kdy se rodina dlouhodobě potýká s nejrůznějšími starostmi – nestabilní vztahy, existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení apod. Jde o nekonečný kruh, ze kterého se těžce dostává.

Cílem této podkapitoly je přiblížit problematiku zanedbávání péče o dítě a shrnout rizikové faktory, které mohou být signálem ohrožení dítěte v rodině.

„Pojem zanedbávání je součástí syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – CAN (Child Abuse and Neglect). Jde pravděpodobně o nejčastější formu špatného zacházení s dětmi v rodinách.“³³

K vymezení míry nebezpečí, která vyplývá z nekvalitní nebo nedostatečné péče o dítě bývá používána tříbodová stupni.

- 1. „Kategorie „nejmenšího rizika“ zanedbávání zahrnuje pouze potenciální riziko zanedbávání péče. Pokud se situace neopakuje příliš často, nevyžadují zásah sociálně-právní ochrany.*
- 2. Kategorie „středního rizika“ zanedbávání vymezuje situace, kdy riziko ohrožení dítěte stoupá, zejména trvá-li ohrožení zdraví a vývoje dítěte delší časový úsek. Vyžaduje jasný zásah sociálních služeb a nabídku podpory rodině.*
- 3. Kategorie „vážného rizika“ zanedbávání definuje situaci dlouhodobého nebo vážného ohrožení dítěte, jehož důsledkem může být vážné ohrožení zdraví, či*

³³ BECHYŇOVÁ V., KONVIČKOVÁ M., *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 35 - 36

*dokonce smrt dítěte. Jde o opakující se situace, které vážně ohrožují i emoční stránku dítěte.*³⁴

Zjišťování faktů vedoucích k dostatečnému zhodnocení míry ohrožení pro dítě bývá v praxi složité. Obvykle trvá zanedbání dítěte dlouhodobě, bez toho aniž by si okolí nebo další instituce něčeho povšimli. Je pak obtížné nastavit v rodině optimální podmínky pro zdravý vývoj a růst dětí a tato práce je značně zdlouhavá.

Nejčastěji se uvádí čtyři typy zanedbávání:

- fyzické
- emoční
- výchovné
- zanedbávání zdravotní péče

Ve většině případů se formy zanedbávání kombinují a jsou vzájemně propojené. Důležitost jejich rozpoznání a převahy ve výchově však považují za klíčové pro volbu správné intervence, která by rodině nejvíce pomohla.

Rizikové faktory zanedbávání dítěte

Matoušek definuje špatné zacházení s dítětem v případech, kdy rizikové faktory převáží nad faktory ochrannými, přičemž vzájemné působení těchto faktorů je složité, protože některé z nich mohou působit krátkodobě jiné dlouhodobě. A také některé ochranné faktory ovlivňují rizikové silněji než jiné.³⁵

³⁴ BECHYŇOVÁ V., KONVIČKOVÁ M., *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 37

³⁵ MATOUŠEK O., PAZLAROVÁ H., *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál 2010, s. 138 - 139

Rizikové faktory na straně rodičů

Zanedbávání péče o dítě bývá často považováno za transgenerační proces, kdy jsou přenášeny nevhodné způsoby zacházení a chování k dítěti z generace na generaci. V dospělosti pak tyto děti opakují naučené vzorce chování svých rodičů a uplatňují velmi podobné způsoby zacházení s vlastními dětmi. Neadekvátně osvojené dovednosti při péči o dítě jsou tak spojovány s nekvalitním rodičovstvím.

„Rizikové faktory na straně rodičů velmi často vycházejí z jejich vlastních zkušeností z dětství a období dospívání.“³⁶

Rizikové faktory na straně dětí

Ze strany dětí můžeme za rizikové považovat situace, kdy mají děti specifické potřeby spojené s jejich biologickými zvláštnostmi. K těm řadíme:

- *„nedonošenost,*
- *nízká porodní váha,*
- *obtížný temperament či jeho nestabilita,*
- *chronická nemoc nebo častá nemocnost,*
- *vrozená tělesná či mentální vada, psychomotorická opožděnost,*
- *neobratnost,*
- *snížená inteligence,*
- *problémový vztah ke stravování nebo zažívací obtíže,*
- *pohlaví – děvčata jsou častěji obětí sexuálního zneužívání než chlapci.“³⁷*

Mezi další rizikové faktory patří některá z forem nejisté vazby na rodiče, nechtěné těhotenství, přerušení kontaktu s rodičem na delší dobu, nízké sebevědomí, závislost na okolí, věk dítěte apod. Tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost nevhodného zacházení ze strany rodičů.³⁸

³⁶ BECHYŇOVÁ V., KONVIČKOVÁ M., *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 41

³⁷ MATOUŠEK O., PAZLAROVÁ H., *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál 2010, s. 142

³⁸ MATOUŠEK O., Pazlarová H., *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál 2010, s. 142 - 143

Rizikové faktory prostředí

Prostředí patří k významným činitelům při utváření osobnosti každého jedince. Stejně jako lze nalézt příčiny špatného zacházení, zanedbávání dítěte ze strany rodičů nebo samotného dítěte, existují tato rizika i v prostředí.

K těmto rizikům patří sociální izolace rodiny, nestabilní a chaotické uspořádání rodiny, emočně chudé prostředí, chudoba, raná separace dítěte od matky a další.³⁹

³⁹ BECHYŇOVÁ V., KONVIČKOVÁ M., *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 42

2 SOCIÁLNÍ ASISTENCE V RODINĚ

Sociální asistence představuje jeden z přístupů práce v sociálních službách. S vymezením těchto služeb se setkáváme v zákoně o sociálních službách i odborné literatuře.

Než se dostanu blíže k sociální asistenci a dalším pojmům, které s ní souvisí a jsou hlavním předmětem této práce, považuji za důležité zmínit se v krátkosti o sociálních službách a sociální práci.

Sociální služby, jsou služby poskytované veřejnoprávními nebo soukromoprávními institucemi. Kdy mezi soukromoprávní instituce řadíme i neziskové organizace, jako jedny z poskytovatelů sociálních služeb. Těm bude věnována další kapitola této práce.

Sociální služby jsou poskytovány lidem, kteří jsou z různých důvodů sociálně znevýhodněni a potřebují pomoc ve zvládnání vzniklých obtíží. Cílem těchto služeb je začleňování v co největší míře do společnosti a zlepšit tak kvalitu jejich života.⁴⁰

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., který přinesl do sociálních služeb mnoho podstatných změn, upravuje mimo jiné, rozdělení těchto služeb na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Ty mohou být podle zákona poskytovány jako pobytové, ambulantní a terénní.⁴¹

Sociální služby musí naplňovat a řídit se standardy kvality poskytování sociálních sociálních služeb. Ty byly zpracovány na základě zásad poskytování vyplývajících ze zákona a patří k nim:

- *„bezplatné sociální poradenství pro každého,*
- *zachování lidské důstojnosti a respekt k lidským a občanským právům a oprávněným zájmům,*
- *individuální přístup,*
- *aktivizace k samostatnosti,*

⁴⁰ MATOUŠEK O., *Sociální služby*. Praha: Portál 2007, s. 9-18

⁴¹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

- *podpora při zakotvení v přirozeném sociálním prostředí,*
- *rovnoprávnost,*
- *dobrovolnost.*⁴²

Nástrojem sociálních služeb je sociální práce. Vychází z altruismu, tedy „*nesobeckého způsobu myšlení a cítění a nezjištěného jednání ve prospěch druhých, jako mravního principu.*“⁴³ V průběhu svého vývoje měla různé podoby a prošla řadou změn. K jejím cílům patří pomáhat zlepšovat fungování jednotlivců a skupin a chránit potřebné.

Jedním ze způsobů sociální práce je i sociální asistence. Její vymezení nenajdeme v zákoně a jen velmi zřídka v literatuře. Přesto z její charakteristiky můžeme odvodit, že má společné znaky se sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi a můžeme jí tedy chápat jako součást služeb sociální prevence.

2.1 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi patří ke službám sociální prevence. Těmi se rozumí služby, které napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení jednotlivcům či rodinám ohroženým krizovou sociální situací, sociálně znevýhodňujícím prostředím či svými životními návyky.⁴⁴

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, dále jen SASRD, vytváří svým vymezením prostor pro sociální asistenci, proto považuji za důležité věnovat se alespoň v jedné podkapitole této práce popisu zmiňované služby a kvalifikačním předpokladům pracovníků, kteří jsou její nedílnou součástí.

Vymezení těchto služeb najdeme v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a blíže popsané také v prováděcí vyhlášce zákona č. 505/2006 Sb. Jedná se o „*terénní, popřípadě*

⁴² ČÁMSKÝ P. a kol., *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál 2011, s. 17

⁴³ <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/altruizmus-altruismus>

⁴⁴ <http://www.pracepropravniky.cz/zakony>

ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.“⁴⁵

„Aktivizační služby pro rodiny s dětmi obsahují tyto základní činnosti a úkony:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

- pracovně výchovná činnost s dětmi,*
- pracovně výchovná činnost s dospělými, například podpora a nácvik rodičovského chování včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách školských zařízeních, přitom alespoň 70% těchto činností je zajišťováno formou terénní služby,*
- nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte,*
- zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí,*
- zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,*

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět,*

c) sociálně terapeutické činnosti

- socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,*

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- pomoc při vyřizování běžných záležitostí,*

⁴⁵ www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

- *pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.*⁴⁶

Cílovou skupinou SASRD se stávají nejčastěji:

- rodiny, kde dochází k zanedbávání dětí,
- rodiny žijící v nepříznivých bytových a hygienických podmínkách
- rodiče, kteří nezvládají výchovu svých dětí
- neúplné rodiny,
- rozvádějící nebo rozcházející se páry a jejich děti apod.

Aby mohla být služba naplňována ve stanovené míře a zabezpečovat kvalitní péči o své uživatele (cílovou skupinu), měla by disponovat dobrými a kvalifikovanými pracovníky, protože rozhodujícím faktorem rozvoje a kvality poskytovaných služeb jsou právě lidské zdroje. Odbornou způsobilost k vykonávání činnosti sociálního pracovníka opět upravuje zákon, který přesně stanovuje podmínky dosaženého vzdělání a dalšího vzdělávání, které musí pracovník každoročně v rozsahu dvaceti čtyř hodin splnit.

Uvedu jen část zákona upravujícího odbornou způsobilost k tomuto povolání, čímž chci zdůraznit sociální pedagogiku, jako jeden ze studijních oborů.

„Odbornou způsobilostí k výkonu sociálního pracovníka je vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitní práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost. Dále vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku,

⁴⁶ KRÁLOVÁ J., RÁŽOVÁ E., *Sociální služby a příspěvek na péči*. Ostrava: Anag 2008, s. 92-93

*sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku akreditovaném podle zvláštního právního předpisu.*⁴⁷

Obor sociální pedagogiky zde zmiňují záměrně, protože se domnívám, že právě při sociální asistenci mohou být zkušenosti sociálních pedagogů a jejich přístup k práci velmi přínosný. Což potvrzuje i fakt že uplatnění profese sociálního pedagoga můžeme najít i v resortu sociálních věcí. Zde sociální pedagogové zastávají funkce sociálních asistentů, sociálních kurátorů pro mládež. Jsou zaměstnáváni v institucích sociálně výchovné péče pro seniory nebo například v ústavech sociální péče.⁴⁸

V textu se budeme držet pojmu sociální pracovník, protože tuto pozici mohou zastávat (z výše uvedeného zákona) profesionálové vzdělaní ve více oborech.

Vzhledem k sílícímu konkurenčnímu tlaku v sociálních službách a vysokým počtem zájemců o tuto práci, je velkou výhodou právě vzdělanost a flexibilita, kterou jednotliví pracovníci mohou nabídnout.⁴⁹

Kvalita personálu může být také naplňována kritérii, která má služba stanovená, jako například:

- *„pravidla výběru a přijímání personálu,*
- *prosazování postupů odpovídajících „dobré praxi“,*
- *pracovní angažovanost,*
- *posuzování vzdělávacích potřeb pracovníků,*
- *podpora začínajících pracovníků,*
- *dohled a podpora u všech pracovníků,*
- *školení a vzdělávání všech pracovníků,*
- *školení a vzdělávání vedoucích pracovníků,*
- *podpora týmové spolupráce,*

⁴⁷ www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

⁴⁸ MÚHLPAČHR P. a kol., *Sociální pedagogika II.*. Brno: Institut mezioborových studií 2011, s.

⁴⁹ ČÁMSKÝ P. a kol., *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál 2011, s. 182

- využíváné zdroje proškolení a vzdělávání.⁵⁰

Aktivizační služby a tím poskytovaná sociální asistence, musí také naplňovat standardy kvality sociálních služeb. „Ty jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovateli a osobami (uživateli).“⁵¹ Standardy kvality jsou jakýmsi kontrolním nástrojem státu, ale také vodítkem pro efektivnější práci sociálních pracovníků.

2.2 Sociální asistence a její účel

V oblasti péče o rodinu je cílem především zachování přirozeného rodinného prostředí vhodnou podporou optimálního fungování rodiny. Ze zákona o sociálních službách je pozornost zaměřena na rodiny, které se již potýkají s určitým problémem. Ze zkušenosti však vidíme, že je potřeba myslet také na prevenci. Včasnou prevencí by bylo možné některým problémům v rodinách předejít nebo alespoň zmírnit jejich důsledky. Věnování více pozornosti zdravému vývoji rodiny, by nám mohlo zajistit spokojenější celou společnost a lepší budoucnost.

Záměrem sociální asistence je zvýšit optimální fungování rodiny s dětmi, u kterých existuje reálné ohrožení vývoje nebo byl jejich vývoj již přímo ohrožen.

V životě každého člověka se objevují situace, které se mohou stát důvodem pro různá zklamání, selhání či propadnutí beznaděje. Zde je podstatné, zda člověk umí s takou situací zacházet, umí jí zpracovat a vyřešit sám nebo si zvládá říct o pomoc. Záměrně je použito slovo zvládá, protože je z praxe zřejmé, že i když si člověk uvědomuje svůj problém a ví, že bez cizí pomoci ho nezvládne řešit, je ještě v mnoha případech dlouhá cesta k tomu, než si dokáže o pomoc říct. Důvodem může být nedůvěra v organizace poskytující pomoc, stud, obavy z posměchu, nejistota nebo strach. Mnohdy je na okolí, aby na problém

⁵⁰ MATOUŠEK O., *Sociální služby*. Praha: Portál 2007, s. 126

⁵¹ ČÁMSKÝ P. a kol., *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál 2011, s. 24 - 25

člověka upozornilo a pomohlo mu tak těžkou situaci řešit. Tento postup nemusí být nikterak násilný, může představovat doporučení k odborníkovi nebo odkaz na pomáhající organizaci a poskytnout tak člověku podporu a projevit o něj zájem.

Adekvátní řešení problémové situace popisuje v rámci strategické terapie Navrátil. Uvádí, že toto řešení problémové situace umožní rodině znovu stabilně fungovat. S čím bychom měli počítat je, že rodina, která se střetla s problémem, na něj může reagovat dvojitým způsobem. Takzvanou hrou bez konce, což znamená jen naoko řešené problémy nebo změnou, která problém vyřeší.⁵²

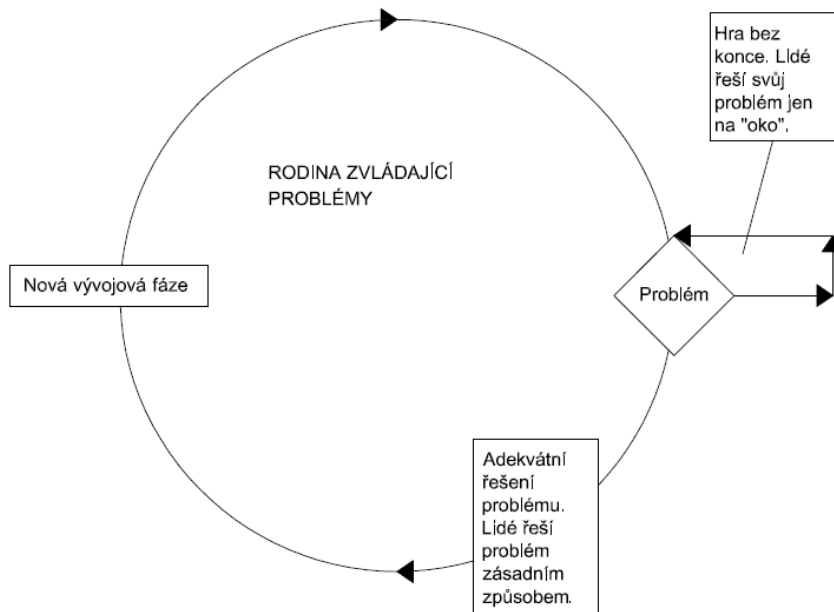
„Reálné vyřešení problému umožní rodině fungovat v nové kvalitě a umožní ji vstoupit do další vývojové etapy.

V systému se podle strategické sociální práce mohou odehrát dva typy změn. „Hry bez konce“ jsou založeny na změně I. Typu. „Změny I. Stupně“ jsou povrchní, nehluboké. Jádro problému při nich zůstane nedotčeno. Lidé o věci začnou jinak hovořit, ale struktura chování zůstane stejná. „Změny II. Stupně“ znamenají nalezení nového způsobu chování. Zatímco změna prvního stupně se dá charakterizovat z hlediska rodiny jako něco obvyklého, pochopitelného, známého, změny II. Stupně jsou rodinami charakterizovány jak o neobvyklé, cizí, nepochopitelné.“⁵³

⁵² NAVRÁTIL P., *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman 2001, s. 93 - 98

⁵³ NAVRÁTIL P., *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman 2001, s. 94-95

Obr. 2. Dvojí cesta k zvládnutí problému

Zdroj: Navrátil P., *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman 2001, s. 94-95

K pomoci rodině, aby se jí podařilo uskutečnit změnu, může přispět sociální asistence v rodině. Sociální pracovník (asistent) při ní podle Matouška pomáhá vytvářet příznivé společenské podmínky pro uplatnění jednotlivce i celé rodiny ve společnosti. Čímž přispívá k získávání jejich sociální způsobilosti.⁵⁴

Tato sociální způsobilost podle mého názoru úzce souvisí se sociálním fungováním celé rodiny nebo jednotlivých členů. Fungováním můžeme rozumět vztah mezi očekáváními jednotlivce a sociálního prostředí. Jde o neustálý proces, ve kterém dochází k udržování (v některých případech i obnově) rovnováhy mezi zmíněnými očekáváními, s jejichž zvládnutím a naplňováním souvisí tzv. coping.⁵⁵

Coping můžeme definovat jako zvládnutí náročných či stresových událostí (situací). Uplatňuje se při řešení situací v případech, kdy je zátěž vzhledem k odolnosti člověka

⁵⁴ MATOUŠEK O., *Základy sociální práce*. Praha: Portál 2007, s. 9-12

⁵⁵ http://is.muni.cz/th/75466/fss_m/DIPLOMOVA_PRACE.pdf

nadlimitní nebo podlimitní. Tehdy je potřebné vyvinout zvýšené úsilí na vyrovnání se jedince s událostí.⁵⁶

Sociální asistencí je poskytována potřebným podpora k vyrovnávání se s problémy a je způsobem, který jim pomáhá těžké situace a problémy zvládat. Náplň sociální asistence v rodině není přesně vydefinována, její obsah však koresponduje se zákonem vymezenou sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi, jak se zmiňují výše. Cílem asistence je především stabilizovat nebo obnovit funkce rodiny tak, aby děti mohly vyrůstat se svými rodiči a zároveň se jim dostávalo adekvátní péče ve všech směrech. Sociální asistent, který s rodinou spolupracuje, se snaží nabízet možnosti řešení a motivuje ke změně.

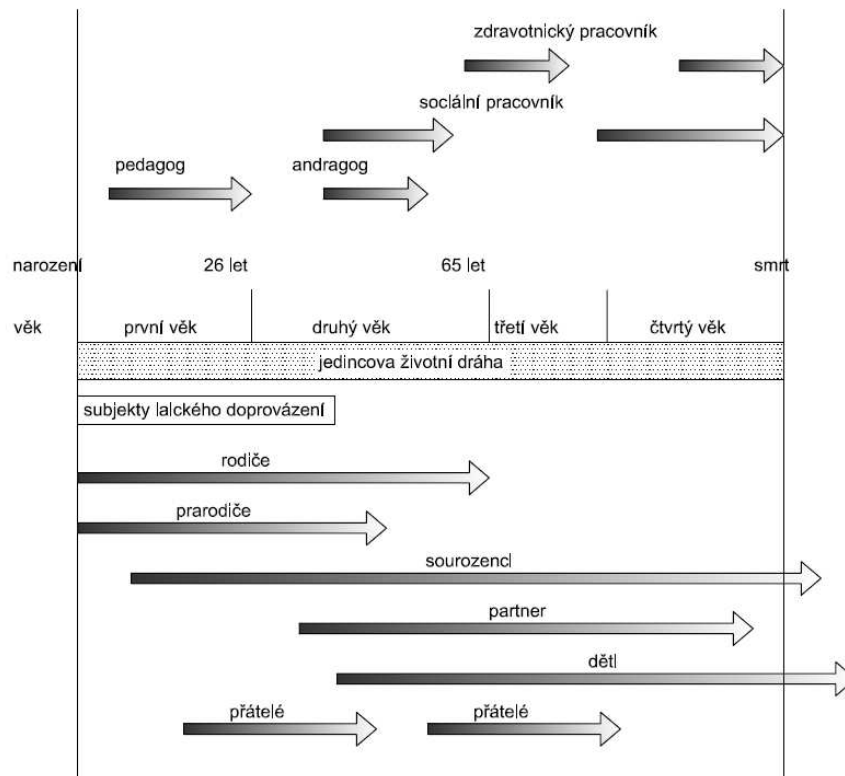
V praxi se také často setkáváme s tím, že rodiče neví, co je pro jejich děti již ohrožující. Svě prostředí a podmínky pro život berou jako standard, který nechtějí nebo neumějí měnit a zvyšovat. Sociální asistence je poskytována právě v těchto rodinách, kde vzniká reálné ohrožení zdravého vývoje dítěte s následkem odebrání do ústavní výchovy. Konkrétně se jedná o rodiny, kde rodiče nejsou schopni plnit své rodičovské role a s nimi spojené povinnosti. Což může vyplývat z velkého počtu dětí, dlouhodobě nepříznivých hygienických podmínek, ohrožením chudobou, dlouhodobou nezaměstnaností, nadměrným užíváním alkoholu či návykových látek a v neposlední řadě také nízkým intelektem rodičů.

Je důležité zmínit, že sociální asistence v rodině funguje na základě dobrovolnosti. Rodina s ní musí souhlasit a spolupodílet se na změně. Přístup pracovníka je nedirektivní a má doprovázející charakter. A jak píše Vávrová – doprovázení – „tento čistý lidský fenomén, jenž se odehrává v reálném světě, bychom měli dále prohlubovat a rozšiřovat na nové životní situace, které nejsme schopni zvládnout sami a k jejichž uchopení a zpracování potřebujeme podporu druhé lidské bytosti.“⁵⁷

⁵⁶ PAULÍK K., *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada 2010, s. 79-82

⁵⁷ VÁVROVÁ S., *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál 2012, s. 65

Obr. 3. Příklad subjektů laického a profesionálního doprovázení

Zdroj: Vávrová S., Doprovázení v pomáhajících profesích. Praha: Portál 2012, s. 65

Rizikem služby je příliš pozdní zachycení rodiny. Rodina se dostává ke službě sociální asistence až tehdy, kdy potíže v rodině přetrvávají dlouho, kumulují se a ve většině případů zasahuje orgán sociálně právní ochrany dětí. Práce v také rodině ve velmi náročná a dlouhotrvající. V některých případech se jedná o rodiny, jejichž zvnitřněné postoje a chování je zcela nemožné změnit.

2.3 Formy poskytování sociální asistence v rodině

V sociální práci se můžeme setkat celkem se třemi formami poskytování sociálních služeb, ke kterým nepřímo spadá i sociální asistence v rodině. Jsou to služby:

Orb. č. 4 Formy poskytování sociálních služeb

Pobytové

Pobytovými službami se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb

Ambulantní

Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoby dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování

Terénní

Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí

Zdroj: Krejčířová O., Treznerová I., Malý lexikon sociálních služeb. CZ.1.07/2.2.00/15.0263. s. 28.

Při sociální asistenci se setkáváme převážně s terénní formou sociální práce, kdy hlavním znakem a také určitou výhodou je práce v přirozeném sociálním prostředí rodiny. Sociální asistent přichází přímo do rodiny, kde zjišťuje situaci, problémy a má také jedinečnou možnost pozorovat jejich chování v prostředí, kde se cítí jistě a bezpečně.

„Za cíle terénní sociální práce lze v obecné rovině považovat:

- *prevenci sociálního vyloučení a jeho prohlubování,*
- *prevenci sociálně rizikových jevů,*
- *sociální začleňování,*
- *mírnění negativních důsledků a rizik životních situací klientů, včetně jejich dopadu na společnost,*
- *zmírňování nerovností, včetně nerovného přístupu ke službám, vzdělávání, bydlení atp.,*
- *pomoc klientům získávat/znovu nabývat sociální kompetence,*
- *předávání informací.“⁵⁸*

Ambulantní forma poskytování tvoří sice jen část služeb sociální asistence, přesto ji považuji za významnou. Vycházím především z praxe, kdy vím, že nastávají situace, které nejsou vhodné řešit přímo v rodinném prostředí. Důvodem bývá velký počet dětí a malý prostor pro intimní komunikaci. Protože ať chceme nebo ne, je potřeba při této práci respektovat i soukromí jednotlivých členů domácnosti. Pak je vhodné, aby uživatel služby navštívil sociálního asistenta v zařízení.

„Uživatelé služeb jsou obvykle popisováni v následujících kategoriích:

- *týrané a zneužívané děti a mládež*
- *děti a mládež s výchovnými a vývojovými problémy*
- *děti a mládež žijící mimo vlastní rodinu*
- *rodiče zanedbávající nebo nezvládající výchovu dětí*

⁵⁸ NEDÉLNÍKOVÁ D., *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. S.12-13

- *rozvádějící se manželé a jejich děti/ rozcházející se partneři a jejich děti*
- *neúplné rodiny, pokud selhávají v některých funkcích atp. (Broulíková, Kuchařová, 2002).“⁵⁹*

2.4 Metody práce používané při sociální asistenci v rodině

Sociální práce nabízí možnost využití široké škály metod. Jde o „*způsob, jak dosáhnout nějakého teoretického i praktického cíle.*“⁶⁰ V odborné literatuře se můžeme setkat například s rozdělením metod na:

obecné – zaměřující se na popis ekonomických, politických a sociálních struktur společnosti, které mají vliv na sociální problémy a sociální práci. Vysvětlují, kdo je uživatel služby a proč, z jakého důvodu a definují tím určitou normu,

praktické – které se zaměřují na rozvíjení jednotlivých metod intervence. Jsou nastaveny k uživateli a zároveň předkládají sociálním pracovníkům možné postupy práce při pomáhání,

specifické – představující návody na uplatnění specifických znalostí a zkušeností z praxe. Uplatňují se při práci se specifickými cílovými skupinami.⁶¹

Další metody sociální práce zaměřené na objekt můžeme klasifikovat následovně:

- *„sociální práce s jednotlivcem, nazývaná též případová sociální práce nebo individuální sociální práce,*
- *sociální práce se skupinou,*
- *sociální práce s komunitou.*“⁶²

⁵⁹ NEDĚLNÍKOVÁ D., *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. S.143

⁶⁰ <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metoda>

⁶¹ MATOUŠEK O., *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál 2003,

Vzhledem k tomu, že se v předchozím textu zmiňuji o sociální pedagogice, doplním tuto podkapitolu ještě o metody činnosti sociální pedagogiky. Tyto metody jsou využívány sociálními asistenty při jejich práci. Při jejich klasifikaci je vycházeno z cíle sociální pedagogiky jako životní pomoci, z klientely, která pomoc potřebuje a z interdisciplinárního přístupu k řešení problémů. Jde o metody:

- kompenzace nevhodných podnětů,
- posilnění vlastní kompetence,
- nabídky podnětů vyplývajících z individuálních potřeb,
- plánování pozitivní perspektivy,
- podpory orientované na seberealizaci,
- výchovného a sociálního poradenství,
- preventivní metody,
- konzultační aktivity,
- supervize,
- intervize.⁶³

V rámci sociální asistence bývají často používány následující metody práce, které přináší praxe. Vycházejí ze zkušeností a zároveň vytváří uchopitelný nástroj pro efektivní práci s uživatelem. Podle situace a typu problému, které se v rodině řeší, může volit z následujících metod nebo jejich kombinací:

- *„plánování a dojednávání aktivit (tvorba individuálního plánu práce s rodinou, reagování na aktuální situaci a potřeby rodiny),*
- *sociálně edukační vedení – odborné poradenství v péči o děti (zejména v oblasti stanovování a dodržování přiměřených hranic pro děti, posilujeme rodiče v jejich rodičovské roli a autoritě)*

⁶² MÚHLPACHR P. a kol., *Sociální pedagogika II.*. Brno: Institut mezioborových studií 2011, s. 116

⁶³ BAKOŠOVÁ Z., *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava 2008, s. 59-62

- *prvky mediace – zprostředkovávání dohody mezi rodiči v zájmu dítěte (zejména v případech porozvodových a porozchodových konfliktů mezi rodiči, kdy hlavním cílem spolupráce je usnadnění komunikace a uzavírání a plnění dílčích dohod mezi rodiči),*
- *podpora rodinného systému (podpora kontaktu a vztahů dítěte s oběma rodiči, identifikování dalších osob vztahově důležitých pro dítě a jejich role ve výchově a v životě dítěte apod.),*
- *podpurný rozhovor (sociálně terapeutická podpora) – podpora rodičů i dětí v jejich obtížné životní situaci (možnost oddělených – individuálních setkání),*
- *trénink komunikačních dovedností v rodině – hledání možností jak nastavit komunikaci v rodině tak, aby byla přijatelná pro všechny její členy*
- *asistovaný styk/setkávání – setkávání dětí s rodičem, který dítě nemá v péči a běžný kontakt mezi nimi z různých důvodů po nějakou dobu neprobíhal či za stávající situace volně probíhat nemůže (je pro dítě příliš ohrožující). Asistované setkání je obvykle nařízeno soudem, včetně frekvence a přesně určeného času, kdy k němu má docházet. Někdy se rodiče na formě asistovaného předávání společně domluví i bez nařízení soudu jako na cestě, jak se svým dítětem může jeden rodič postupně navazovat/obnovovat vztah. Pracovníci organizace zajišťují, aby kontakt rodiče s dítětem byl pro dítě bezpečný.*
- *základní sociální poradenství dle aktuální potřeby rodiny*
- *krizová intervence v naléhavých krizových situacích.*⁶⁴

Při sociální asistenci může být také použita metoda, která napomáhá k zajištění bezproblémového předávání dětí – asistence při předávání dětí. K této metodě práce s rodinou se přistupuje tehdy, nejsou-li rodiče dítěte schopni domluvit se a při předávání dětí dochází k častým konfliktům.

⁶⁴ <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/metodika-ambulantni-prace.pdf>

2.5 Sanace rodiny

Do sociální práce s rodinou vstupuje také v posledních letech způsob práce, který je označován jako sanace rodiny. „Představuje soubor činností sociálně-právní ochrany, služeb pro rodiny s dětmi, dalších opatření a programů, které jsou poskytovány a/nebo ukládané převážně rodičům dítěte a dítěti, ohroženému na sociálním, biologickém a psychologickém vývoji.“⁶⁵

Je tedy zřejmé, že na sanaci rodiny se podílí více odborníků z různých oborů. Tvoří multidisciplinární tým, jehož partnery jsou i rodiče a společně se snaží najít cestu a podniknout kroky k předcházení, zmírnění a eliminování ohrožení dítěte.

Sanaci rodiny můžeme chápat jako jistou podporu rodiny, zahrnující postupy, které mají napomoci k jejímu zdravému fungování. K tomuto způsobu práce se přistupuje většinou v dysfunkčních rodinách a má jasně stanovená kritéria pro sanování rodiny. Musí být splněny podmínky, kdy lze rodinu ohroženého dítěte sanovat. Výčet asi šesti bodů, kdy lze k této práci přistoupit popisuje ve své publikaci Bechyňová, kde uvádí, že sanace je vhodná v případech, kdy se jedná o nastávající rodiče, kteří jsou nositeli rizika, což znamená, že byli sami zanedbáváni nebo ohroženi a nemají tak mimo jiné ve svém okolí spolehlivou sociální podporu. Je pro ně těžké připravit odpovídající podmínky a pečovat o dítě. Nikdo je to nenaučil a nepřebrali si správné vzory chování od svých rodičů.

Použita může být také tehdy, když ohrožené dítě žije ve vlastní rodině, která vykazuje rizika, týkající se zdravotní, psychické či sociální oblasti. A sociální práci v rodině nedošlo do minimálně tří měsíců ke změně.

Sanaci je vhodné nabízet rodičům, jejichž dítě se samo rozhodlo pro umístění do zařízení pro ústavní výchovu nebo tam bylo umístěno na základě předběžného opatření. Důležité je zde zachování kontaktu dítěte s rodiči a práce rodičů na vytváření optimálních podmínek pro návrat dítěte do rodiny. V tomto ohledu se počítá se sanací také při práci v rodinách, kdy soudem bylo dítě svěřeno na přechodnou dobu do pěstounské péče.⁶⁶

⁶⁵ <http://www.sanacerodiny.cz/index.php>

⁶⁶ BECHYŇOVÁ V., KONVIČKOVÁ M., *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 17-22

Aktivita, které mohou být v rámci sanace rodiny poskytovány, se prolínají s náplní práce sociálního pracovníka (asistenta) v rámci realizované sociální asistence v rodině. Přesto si je opět pro lepší orientaci připomeneme jinými slovy.

Aktivita uskutečňované v rámci sanace rodiny:

poskytování terénní sociální asistence,

nácvik sociálních dovedností,

poskytování poradenství (základní, odborné, právní),

pomoc s přípravou dětí do školy,

podpora při řešení problémů s bytovými a hygienickými podmínkami,

účast na případové konferenci.

„Programy sanace rodiny by měli ovlivňovat výchovný styl rodičů, jejich angažovanost, měly by posilovat schopnost rodičů řešit náročné situace týkající se partnera, širší rodiny i samého dítěte, stanovovat dítěti meze přijatelného chování a v případě potřeby uplatňovat vůči dítěti přiměřené sankce.“⁶⁷

⁶⁷ MATOUŠEK O. a kol., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál 2005, s. 274-275

3 NEZISKOVÝ SEKTOR

3.1 Charakteristika neziskových organizací

Neziskové organizace jsou zahrnuty do sociální politiky státu a velmi obecně je můžeme charakterizovat jako organizace, jejichž cílem není dosažení zisku. Pojďme se ale na nestátní organizace podívat blíže.

„V České republice působí neziskové organizace nejčastěji v následujících oblastech:

- *Kultura a umění (divadla, muzea, zoo, akvária, časopisy, knihovny, orchestry, umělecká představení, historické a kulturní společnosti).*
- *Sport a rekreace (tělovýchovné organizace, sportovní kluby, myslivecké společnosti, dětské tábory, kluby přátel).*
- *Vzdělávání a výzkum (od předškolní výchovy po vysoké školy, odborné školství, vzdělávání dospělých, výzkumné ústavy, servisní organizace, sdružení rodičů a přátel školy).*
- *Zdraví (včetně nemocnic, rehabilitačních zařízení, domácího ošetření, institucí duševního zdraví, preventivní zdravotnické péče, lékařské pohotovosti, ambulance).*
- *Sociální služby (péče o mládež, denní péče, péče o rodinu, služby handicapovaným, služby pro starší občany, pomoc uprchlíkům a lidem bez domova, útulky).*
- *Ekologie (ochrana životního prostředí, zachování čistoty okolí a životních krás, ochrana živočichů, zvířat a divoké přírody, veterinární služby).*
- *Rozvoj obce (komunity) a bydlení (komunitní, sídlištní a sousedské aktivity, hasiči, organizace podporující zaměstnanost, hospodářské a společenské rozvojové aktivity – chovatelé, zahrádkáři, bytová družstva).*

- *Ochrana práv a obhajoba zájmů (právní poradenství, organizace hájící lidská práva a práva menšin, sdružení měst a obcí, občanské iniciativy, prevence kriminality, ochrana spotřebitele, podpora obětí kriminality).*
- *Politika (politické strany, politická hnutí, organizace na podporu politických stran a hnutí).*
- *Organizování dobročinnosti (charitativní nadace, sdružení na podporu dobročinnosti, centra pro dobrovolníky, církevní charitativní aktivity).*
- *Náboženství (kostely, synagogy, menšiny, ostatní místa pro bohoslužby a kultovní obřady).*
- *Mezinárodní aktivity (včetně výměny přátelských a kulturních programů, mezinárodní podpora v neštěstí, mezinárodní mírová podpora, podpora lidských práv, rozvojová pomoc).*
- *Profesní a pracovní vztahy (profesní komory a odborové organizace).*
- *Jiná oblast.*⁶⁸

Základním a zároveň nejjednodušším členěním neziskových organizací je rozdělení, vycházející z postavení zřizovatele samotné organizace, na státní neziskové organizace a nestátní neziskové organizace.

Státní neziskové organizace jsou zřízené veřejnou správou, kterou jsou i financované. Dále zabezpečují realizaci výkonu správy, a to na úrovni obcí, krajů a státu. Řadíme mezi ně příspěvkové organizace, bývalé rozpočtové organizace a od roku 2001 organizační složky státu, kraje nebo obce. Nejsou založeny za účelem zisku, mají tedy vlastnost neziskovosti.⁶⁹

Nestátní neziskové organizace jsou zřizované jiným subjektem než státem. Jejich aktivity směřují do sféry veřejného zájmu – kulturní památky, vzdělávání zdravotnictví, ochrana přírody, umění, sociální služby apod. Jejich cílem není vytvářet zisk a v případě ziskovosti,

⁶⁸ VAŠTÍKOVÁ M., *Marketing služeb – efektivně a moderně*. Vydání 1., Praha: Grada 2008, s. 207

⁶⁹ ŠKARABELOVÁ S., *Vymezení pojmu nestátní neziskové organizace*. Dostupné na: http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/vymezeni_nno.pdf

jsou získané finanční prostředky investovány do aktivit organizace, sloužících k jejímu rozvoji.⁷⁰

Jak je zmíněno, cílem neziskové organizace není vytvoření zisku. Zisk však tyto organizace vytvářet mohou, ale ten musí být opět vložen do organizace a napomáhat tak ke splnění jejich cílů. Pokud se zaměříme na srovnání neziskových a komerčními či podnikatelskými organizacemi můžeme konstatovat, že hlavní rozdíly spočívají ve filozofii těchto organizací. Každá z nich má jinak postavené poslání, majetkové poměry, celkovou strategii marketingových aktivit a v neposlední řadě získávání zdrojů pro své fungování. Co se týká marketingových aktivit, ty mohou být ovlivněny zejména typem neziskové organizace.⁷¹

Pro založení neziskové organizace je tedy důležité vědět, co má být jejím cílem, za jakým účelem bude nezisková organizace založena a komu bude určena. Pro názornost uvedu typologii neziskových organizací, se kterými se v České republice setkáváme.

Typologie neziskových organizací:

- Zájmová sdružení s právní subjektivitou
- Občanská sdružení
- Odborové organizace
- Registrované církve a náboženské společnosti
- Nadace
- Nadační fondy
- Obecně prospěšné společnosti
- Veřejné vysoké školy
- Obce, kraje
- Organizační složky státu

⁷⁰ MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*. 2.vydání. Praha: Portál 2008, s. 114-115

⁷¹ KISLINGEROVÁ E., NOVÝ I. a kol.. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. Praha: C.H. BECK 2005, s. 266

- Příspěvkové organizace⁷²

V následujícím textu se pokusím shrnout pouze typy neziskových organizací, které konkrétně souvisí s tématem této diplomové práce. Jak tedy z předchozího textu vyplývá, jde o jednu z oblastí, které se neziskové organizace věnují a to sociálních služeb. Stručně popíši nestátní neziskové organizace, které mohou poskytovat sociální služby a v oblasti rodiny a dětí mají velký význam. Vnímám je jako podstatné, protože napomáhají k vytváření optimálních podmínek pro zdravý život dětí, ale také řeší otázky rodičovství a další problematiky související s kvalitou života. Považuji za ně především občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a církve.

Občanské sdružení

Občanské sdružení (o. s.) je jednou z právních forem nestátní neziskové organizace (NNO). Sdružuje subjekty, které mají společný zájem nebo vykonávají společnou činnost. V české republice tento typ NNO převládá a možnosti jeho založení upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů.⁷³

Vznik občanského sdružení. Ze zákona vyplývá, že občané mají právo se svobodně sdružovat a zakládat tak občanská sdružení (mimo jiné). Občanské sdružení vzniká registrací u MV za předpokladu, že jsou splněny stanovené podmínky:

- návrh na založení o. s. podávají nejméně tři osoby, z nichž musí být alespoň jedna starší 18 let,
- návrh musí obsahovat podpisy, jména a příjmení, rodná čísla a bydliště členů přípravného výboru a určení toho, kdo je oprávněný jednat jejich jménem,
- k návrhu musí být připojeny stanovy, v nichž jsou uvedeny následující náležitosti: název sdružení, sídlo, cíl jeho činnosti, orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení, ustanovení

⁷² KOSTRHŮNOVÁ D., *Neziskové organizace*. Dostupné na: dum.rvp.cz/materialy/stahnout.html?s=xkbsxqic

⁷³ MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2008, s. 120

o organizačních jednotkách a zásady hospodaření.⁷⁴ V těchto stanovách jsou také upraveny práva a povinnosti členů sdružení.

Zánik občanského sdružení. Zaniknout může o.s. dvěma způsoby:

- „rozhodnutím členů,
- rozhodnutím Ministerstva vnitra.“⁷⁵

Nadace a nadační fondy

Nadace a nadační fondy jsou účelová sdružení majetku a jsou zřizovány se záměrem dosahování obecně prospěšných cílů. Jejich činnost upravuje zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech ve znění pozdějších předpisů.⁷⁶

„Rozdíl mezi oběma druhy právnických osob – nadací a nadačním fondem – není v zákoně příliš zřetelně a systematicky vyjádřen. Z textu zákona lze dovodit, že nadace slouží pravidelně trvalému účelu, u nadačních fondů to může být i účel dočasný.“⁷⁷

Vznik nadace a nadačního fondu. Nadace a nadační fondy jsou zřizovány fyzickými nebo právnickými osobami, jednotlivě nebo společně. Zřizují se zakládací listinou, kterou může nahradit i závět' a registrací u příslušného okresního rejstříkového soudu pověřeného vedením obchodního rejstříku.⁷⁸

Zánik nadace a nadačního fondu. Nadace a nadační fond zaniká dnem výmazu z rejstříku. Podrobný výčet možností zániku lze nalézt ve zmiňovaném zákoně o nadacích a nadačních fondech v § 7 odst. 2.

⁷⁴ <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-86.html>

⁷⁵ MERLÍČKOVÁ RŮŽIČKOVÁ R., *Neziskové organizace – vznik, účetnictví, daně*. Praha: ANAG 2011, s. 15

⁷⁶ <http://zakony-online.cz/?s143&q143=all>

⁷⁷ SCHELLE K., SCHELLEROVÁ I., *Erbrecht in Der Tschechischen Republik*. Norderstedt Germany: GRIN Verlag 2010, s. 75

⁷⁸ MERLÍČKOVÁ RŮŽIČKOVÁ R., *Neziskové organizace – vznik, účetnictví, daně*. Praha: ANAG 2011, s. 20-22

Obecně prospěšná společnost

Činnost obecně prospěšných společností upravuje zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Podle tohoto zákona je o. p. s. právnickou osobou. Jejím účelem je provádění obecně prospěšné činnosti. Služby, které poskytuje, mohou využívat všichni občané za předem stanovených a shodných podmínek. Pokud dosahuje zisku, musí být použit na veřejně prospěšné účely. Alternativní právní formou o.p.s. je občanské sdružení, které je méně administrativně, personálně a organizačně náročné.⁷⁹

Vznik obecně prospěšné společnosti. *„Obecně prospěšná společnost se zakládá zakládací smlouvou podepsanou všemi zakladateli. Pravost podpisů zakladatelů musí být úředně ověřena. Je-li zakladatel jediný, nahrazuje zakládací smlouvu zakládací listina vyhotovená ve formě notářského zápisu. Obecně prospěšná společnost vzniká dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností (dále jen "rejstřík"). Rejstřík vede soud určený zvláštním zákonem k vedení obchodního rejstříku (dále jen "rejstříkový soud").“⁸⁰*

Zánik obecně prospěšné společnosti. Obecně prospěšná společnost zaniká dnem výmazu z rejstříku a podrobnější popis je obsažen ve zmiňovaném zákoně o obecně prospěšných společnostech.

Registrované církve a náboženské společnosti

Registrované církve a náboženské společnosti sdružují osoby vyznávající stejnou náboženskou víru. Činnost těchto společností upravuje zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech ve znění pozdějších předpisů. Zákon rozumí církví a náboženskou společností *„dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání*

⁷⁹ MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2008, s. 121-122

⁸⁰ <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-248-1995-sb-o-obecne-prospesnych-spolecnostech/cast-prvni-hlava-iii/>

*určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.*⁸¹

Vznik registrované církve a náboženské společnosti. Církve a náboženské společnosti vznikají dnem registrace u Ministerstva kultury České republiky. K registraci je opět potřeba (jako u předchozích společností) podat návrh osobami, které mají zájem zřízení této právní formy NNO (neméně tři osoby). Teprve po splnění všech podmínek, které registrace ukládá, mohou tyto organizace začít vykonávat svou činnost.

Zánik registrované církve a náboženské společnosti. Organizace zaniknou dnem zrušení registrace na Ministerstvu kultury.⁸²

3.2 Financování neziskových organizací

Jak z předchozího textu vyplývá, neziskový sektor v České republice zahrnuje různé právní formy organizací, které mají široké spektrum působnosti v oblasti poskytování služeb. Financování těchto organizací tvoří podstatnou otázku jejich existence a sledujeme podstatný rozdíl ve financování státních a nestátních neziskových organizací.

Zejména v oblasti poskytování sociálních služeb nemají nestátní neziskové organizace a organizace, jejichž zřizovatelem je stát, tedy státní stejné podmínky. NNO nemají na dotace přímý nárok a musí si i finanční prostředky na zabezpečení provozu žádat, zatím co státní neziskové organizace nemusí nijak zvlášť prokazovat svoji efektivitu a kvalitu a finance jsou jim přesto poskytovány. Systém veřejného financování přináší řadu nejistot pro neziskové organizace, ty spočívají především v jednoletém financování, v některých případech financování několika let, což je naprosto nevyhovující pro realizaci dlouhodobých projektů a dosahování dlouhodobých cílů organizace. To, že je financování vnímáno jako jedno z úskalí NO, dokazuje i následující tabulka.

⁸¹ <http://zakony-online.cz/?s96&q96=all>

⁸² <http://zakony-online.cz/?s96&q96=all>

Tab. č. 3 Nejzávažnější problémy neziskových organizací v ČR

Pořadí	Problém neziskové organizace
1.	Nedostatek příspěvků od soukromých osob
2.	Nedostatečné daňové zvýhodnění zdaňovatelů
3.	Nedostatek státní finanční podpory
4.	Nedostatek morální podpory ze strany vlády
5.	Slabé veřejné povědomí o neziskových organizacích
6.	Nekoncepčnost vládní politiky
7.	Nedostatek jasných vládních předpisů
8.	Nedostatek kontaktů a potenciální finanční zdroje
9.	Nedostatek zkušeností a získávání finančních prostředků
10.	Potíže se získáváním dobrovolníků

Zdroj: Kislíngrová E., Nový I. a kol. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 266-269.

V tabulce jsou zahrnuty problémy, které pocítovali představitelé nestátních neziskových organizací a je z ní zřejmé, že otázka financování je prioritní a problémy s financemi jsou uváděny nejvíce.⁸³

Pro dobré fungování nestátní neziskové organizace je nezbytné získat dostatečné množství financí umožňující vykonávat její činnost, pro kterou byla zřízena. V dnešní společnosti není vůbec snadné tyto prostředky zabezpečovat a k jejich dosažení je vyžadována nemalá snaha pracovníků jednotlivých organizací. V některých případech může organizace narážet

⁸³ KISLINGEROVÁ E., NOVÝ I. a kol. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 266-269

na nedostatečnou kapacitu pracovníků, kteří se namísto své práce pokouší například o fundraising. Ten je bezpochyby v této oblasti potřeba, ale měli by ho dělat pracovníci k tomu určení.

V současné době existuje několik možností, jak získat finanční zdroje.

Finanční zdroje z veřejných financí. Patří k významným zdrojům pro neziskový sektor a jsou poskytovány především formou státních dotací prostřednictvím resortních ministerstev. Dotace z těchto zdrojů lze poskytnout na uskutečnění projektů NNO, které jsou v souladu se státní politikou a jejími cíli. Na čerpání těchto zdrojů však není právní nárok a je rozhodováno na základě zvolených kritérií. Veřejné zdroje jsou dotace, veřejné zakázky, nadační fondy apod.

Příjmy z vlastních podnikatelských aktivit. Při podnikatelských aktivitách je problém skloubit tyto aktivity s neziskovými. Pokud se chce nezisková organizace věnovat podnikatelským aktivitám, musí si dát pozor na to, aby nepřišla o svou identitu a tyto aktivity jí neodváděly od jejího poslání.

Zahraniční finanční zdroje. Neziskové organizace nejvíce využívají zdroje z fondů EU. Patří sem ale také finanční prostředky získané ze zahraničních nadačních fondů a jiných zdrojů. Pro získání těchto financí musí žadatel předložit velmi kvalitně zpracovaný projekt a veškerou dokumentaci.

Finanční zdroje z nadací. Nadace jsou zakládány proto, aby podporovaly veřejně prospěšnou činnost. Stejně jako u předchozích zdrojů i zde je posuzován účel, kterým má nadace podpořit. Poskytují tedy nadační příspěvky organizacím, které podporují veřejně prospěšný cíl.

Granty. Jsou pravidelně vyhlašovány Grantovou agenturou ČR, domácími i zahraničními nadacemi a resortními ministerstvy. Tyto subjekty pak přidělují finanční prostředky organizacím na určitý specifický účel.⁸⁴

⁸⁴ KISLINGEROVÁ E., NOVÝ I. a kol. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 269-275

Dárcovství. Dárcovství je pro mne především otázkou sociálního citění. Pokud chce organizace získávat tímto způsobem finanční prostředky je nejlépe vyškolit schopného fundraisera, který bude oslovovat vhodné dárce, bude mít vypracovanou strategii apod.

Je nutno poznamenat, že neziskové organizace uplatňují převážně vícezdrojové financování a to z toho důvodu, že ani jeden z uvedených finančních zdrojů obvykle nepostačuje k pokrytí všech nákladů spojených s fungováním organizace.

Vícezdrojové financování je jedním z hlavních předpokladů úspěšného fungování NNO. Tento způsob financování je v praxi velmi častý a bezpochyby přináší mnoho výhod. Faktem však zůstává, že i když NNO čerpá z více zdrojů, jeden z nich je hlavní, dominantní a existence organizace je na něm více méně závislá.⁸⁵

Považuji za důležité poznamenat, že jedním z kritérií při posuzování žádosti o finanční prostředky NNO je také důležitá udržitelnost jednotlivých projektů, které jsou z těchto prostředků hrazeny.

3.3 Nezisková organizace poskytující sociální služby

Oprávnění k poskytování sociálních služeb dostane nezisková organizace na základě podání písemné žádosti k příslušnému krajskému úřadu, který v této věci rozhodne. Registrační orgán dbá na to, aby byly splněny všechny zákonné podmínky pro vydání registrace a v případě jejich porušování či neplnění může také toto oprávnění k poskytování služeb zrušit

K zákonným podmínkám patří:

- podání písemné žádosti
- bezúhonnost osob, které službu přímo poskytují
- splnění odborné způsobilosti osob, které službu přímo poskytují

⁸⁵ ŠEDIVÝ M., MEDLÍKOVÁ O.. *Úspěšná nezisková organizace*. Praha: Grada 2011, s. 66

- zajištění hygienických podmínek
- doložení vlastnického nebo jiného práva k objektu, v němž je služba poskytována
- zajištění přiměřených materiálních podmínek k poskytování služby
- doložení toho, že na majetek osob poskytujících služby nebyl vyhlášen konkurz

(splnění zákonných podmínek se týká pouze služeb podléhajících zákonu o sociálních službách).⁸⁶

Neziskové organizace považují za podstatné aktéry přispívající k pružnému a kvalitnímu poskytování sociálních služeb. Můžeme říci, že zasahují všude tam, kde není dostatečné pokrytí nebo dokonce chybí státní instituce, které by poskytovali potřebné služby občanům. Stávají se tedy stále častěji subjekty působícími v oblasti sociálních služeb.

V těchto službách mají velký prostor a pole působnosti, což jim umožňuje podílet se na zabezpečování mnoha sociálních služeb. Ke službám, které poskytují, řadíme:

- v terénních službách – pečovatelskou a odlehčovací službu, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (sociální asistenci),
- v ambulantních službách – denní stacionáře, sociálně terapeutické dílny, základní a odborné sociální poradenství (např. v občanských poradnách),
- v pobytových službách – azylové domy, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem a další.⁸⁷

Tento výčet není v žádném případě kompletní a zahrnoval by dále všechny služby uvedené a vymezené v zákoně o sociálních službách, na kterých neziskové organizace participují.

„Nestátní neziskové organizace hrají v sociální oblasti skutečně významnou roli a v současné době již nejsou pouze doplňkovým faktorem, neboť poskytují různé typy profesionálních sociálních služeb pro specifické cílové skupiny obyvatel. Tyto organizace pak společně se státními organizacemi vytváří komplexní systém sociálních služeb, který

⁸⁶ MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2008, s 121-122

⁸⁷ MALÍKOVÁ E., *Péče o seniory v pobytových zařízeních*. Praha: Grada 2011, s. 59

dává klientům možnost výběru ze spektra nabídek podle jejich individuálních potřeb a požadavků.“⁸⁸

3.4 Spolupráce neziskové organizace s OSPOD a dalšími organizacemi

V předchozích podkapitolách jsem se věnovala definování neziskové organizace spíše z obecného hlediska. Cílem bylo přiblížit problematiku neziskového sektoru a poukázat na široké spektrum možností, které zahrnuje. V následujícím textu se však vrátíme blíže k tématu (přesto, že s ním souvisí i předchozí text) sociální asistence. Při poskytování této služby je nezbytná spolupráce s OSPOD a dalšími organizacemi.

Pro lepší orientaci shrnu, co již o sociální asistenci víme. Je to služba, která není definovaná zákonem, ale lze jí poskytovat prostřednictvím Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, v rámci služeb sociální prevence. Jde o terénní formu práce zajišťovanou převážně neziskovými organizacemi. Cílovou skupinou jsou především rodiny s dítětem nebo dětmi, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku dlouhodobě nepříznivé sociální situace.

Často se v této službě setkáváme s rodinami s ohroženým dítětem/děťmi. Z tohoto důvodu je velmi důležité navázat spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany dětí. Společně s ním pak hledat možná východiska pro obnovení či zachování funkcí rodiny v jejím přirozeném prostředí a udržet tak dítě v jeho primární rodině.

Spolupráce všech subjektů je pro efektivní práci s takovou rodinou klíčová. Plamínek popisuje spolupráci následovně: „Při spolupráci působí aktivity spolupracujících v souladu, směřují společně k dosažení určitého výsledku. Motorem spolupráce je naplnění určitých

⁸⁸ VARVAŽOVSKÁ P., Neziskové organizace jako významní aktéři v oblasti sociálních služeb. Dostupné na: <http://aosp.upce.cz/articke/download/46/37>

zájmů účastníků spolupráce. Výsledek, ke kterému spolupráce směřuje, by měl přinášet kladné hodnoty v oblasti těchto zájmů.“⁸⁹

⁸⁹ PLAMÍNEK J., *Týmová spolupráce a hodnocení lidí*. Praha: Grada 2009, s. 16

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

4.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit spokojenost uživatelů se službou sociální asistence. Dále se chci zaměřit a zaznamenat, zda došlo využíváním služby sociální asistence k nějaké změně v rodině a co je motivačním prvkem, díky kterému rodina tuto službu využívá.

Analyzuji získané informace a pomocí komparace zjistím společné znaky jednotlivých rodin.

4.2 Metoda výzkumu

K získání potřebných dat pro naplnění zvolených cílů jsem přistoupila ke kvalitativní metodě výzkumu. Využívá induktivní logiku, tzn. až po nasbírání dostatečného množství informací začínáme pátrat po pravidelnostech v těchto informacích.⁹⁰ Zaměřuje se na interpretaci vnímání světa jednotlivců či skupin. Počet účastníků je malý, naopak množství získaných informací objemné. Dalším specifikem je, že výzkumník shromažďuje potřebné informace v přirozeném prostředí zvolených respondentů.⁹¹ „*Jak uvádí Disman (2000), posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích*“⁹²

Rozhodla jsem se zpracovat tři kazuistiky uživatelů služby Agentury pro občany v Kyjově, využívajících sociální asistence a provedla s nimi rozhovor. Každá kazuistika tak koresponduje s jedním rozhovorem. Jednotlivé kazuistiky jsem zpracovala z dokumentace, která je v zařízení evidována ve složce rodiny. Každá složka obsahuje následující

⁹⁰ GULOVÁ L., *Sociální práce*. Praha: Grada 2011, s. 80

⁹¹ http://www.psychosom.cz/?page_id=523

⁹² SMOLÍK J., *Subkultury mládeže*. Praha: Grada 2010, s. 51

dokumenty: smlouvu o poskytování sociální služby, individuální plán, záznamový arch, souhlas s nakládáním s dokumenty uživatele. Šablony těchto dokumentů uvádím v příloze č. 1 Dokumenty potřebné pro spolupráci s rodinou. Složky obsahují také různé zprávy z Pedagogicko-psychologických poraden, rozhodnutí soudu, usnesení soudu a další. Tyto informace podléhají anonymitě a ve své práci je v rámci přílohy neuvádím.

V sociální práci je rozhovor jako metoda sběru dat využívána nejčastěji. Slouží jako nástroj pro navázání kontaktu a získání důvěry mezi pracovníkem a uživatelem. Díky rozhovoru získáváme mnoho potřebných informací pro následující práci. Zjistíme nejen fakta, ale také se dozvíme více o potřebách a komunikačních schopnostech uživatelů.

Rozhovor představuje proces získávání dat prostřednictvím interakce. Otázky by v něm měly být předkládány taktně, trpělivě a srozumitelně. Při rozhovoru by měla být také zachována nestrannost tazatele vůči dotazovanému.⁹³

Nestandardizovaný rozhovor, kterým jsem zjišťovala informace, neměl pevnou strukturu v pokládání otázek a jednalo se spíše o neformální rozhovor v prostředí rodiny respondenta.

Osloveným osobám jsem sdělila, že náš rozhovor použiji pro zpracování diplomové práce na téma sociální asistence, která je jim poskytována neziskovou organizací, ve které pracuji. Dotázala jsem se také, zda můžu náš rozhovor pro kvalitnější zachycení a následné zpracování jejich odpovědí nahrávat. Všichni respondenti s tímto postupem souhlasili.

Vzhledem k získání velkého množství informací, neuvádím doslovný přepis jednotlivých rozhovorů. Jsou vybrány pouze podstatné části, které jsou potřebné pro naplnění stanoveného cíle mé diplomové práce.

⁹³ KELNEROVÁ J., MATĚJKOVÁ E., *Psychologie I. díl*. Praha: Grada 2010, s. 21

4.3 Výběr respondentů

Výzkumné šetření jsem provedla v Občanském sdružení Krok, které má sídlo v Kyjově a sociální služby poskytuje již 13 let. Posláním tohoto sdružení je nabízet lidem podporu osobního růstu pro změnu života.

Jedním z programů sdružení je Agentura pro občany, která navazuje svou činností na toto poslání a „*pomáhá lidem rozvinout nebo získat schopnosti a dovednosti vedoucí k bohatšímu životu, nacházet východiska z obtížných životních situací s cílem aktivizovat zdroje pro řešení problematické životní situace v sobě.*“⁹⁴

Agentura pro občany má registrovanou Sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. V rámci této služby je poskytována sociální asistence. Z uživatelů služby jsem vybrala respondenty na základě těchto kritérií:

- rodina využívá sociální asistenci déle než jeden rok
- alespoň jeden z rodičů je dlouhodobě nezaměstnaný

⁹⁴ www.oskrok.cz

4.4 Analýza a vyhodnocení získaných dat

Analýza dostupných materiálů - rodina č. 1

Kazuistika

Kazuistika pojednává o rodině, v níž je ohrožen zdravý vývoj dětí. Jedná se o rodinu, kterou tvoří matka, otec a pět dětí. V současné době je rodina v péči sociálního odboru – sociálně právní ochrana dětí. Již několikrát byl podán návrh na odebrání dětí do ústavní výchovy. Tyto návrhy však byly pokaždé sociální pracovníci OSPOD vzaty zpět.

Zdravý vývoj dětí je zde ohrožen v důsledku špatných bytových poměrů a výchovných problémů dětí. Ústavní výchova je zvažována pro neustále se opakující excesy dětí ve školním prostředí i mimo něj. Rodině je nabídnuta pomoc prostřednictvím sociální asistence, kdy by do přirozeného prostředí rodiny dojížděly pracovníce sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Důležité je zde zmapovat situaci a zjistit možné příčiny chování dětí a částečná úprava prostředí, v němž děti vyrůstají.

Rodinné poměry

Rodina je úplná. Matka a otec spolu žijí jako partneři, nejsou manželé. Matka má celkem deset dětí. Z předchozího vztahu pět dětí, které již s rodinou nežijí a s většinou z nich se rodina ani nestýká. Jedno z těchto dětí bylo již v minulosti matce odebráno do ústavní výchovy. Z těchto pěti dětí má k rodině nejbližší dcera (18 let), která se před dvěma lety odstěhovala ke svému příteli, s nímž má dnes dvouletého syna.

Rodinu tvoří matka, otec a pět dětí, kteří žijí ve společné domácnosti. Otec 48 let, zaměstnaný jako dělník. Pochází z úplné rodiny a má dva sourozence, starší bratry. S rodinou se schází velmi zřídka.

Matka 47 let, dlouhodobě nezaměstnaná. První dítě porodila v šestnácti letech, od té doby je žena v domácnosti. Vyrůstala v úplné rodině se dvěma sourozenci, mladší sestrou a

starším bratrem. S matkou má spíše konfliktní vztah a moc často se nenavštěvují. Otec byl alkoholik, přesto matka uvádí, že ho více respektovala a měla k němu vřelejší city.

Syn 16 let, nyní studuje na odborném učilišti obor automechanik. Škola ho baví a nejsou zde žádné prospěchové ani výchovné potíže. Chlapec se mimo školu stýká s partou kamarádů a společně s nimi se dostává do konfliktu s policií. Problémy se týkají převážně drobných krádeží.

Dcera 14 let, navštěvuje základní školu v místě bydliště. Výuku zvládá dobře a s učením nemá zvláštní potíže. Dostává se ale do konfliktů s některými spolužáky. Škola upozorňuje na nedostatečné stravování dívky (nenosí svačiny) a na nevyhovující výchovné prostředí rodiny.

Dcera 13 let, dochází do zvláštní školy v jiném městě, než má rodina trvalé bydliště. Zde se objevují vážné výchovné problémy. Dívka se dostává do konfliktů se spolužáky, bylo zaznamenáno i nevhodné chování se sexuálním podtextem. Škola má také důkazy, že navádí spolužáky ke krádežím. Pak si za ukradené peníze nakupují společně oblečení nebo cigarety.

Syn 12 let, je žákem základní školy, která přijímá především děti se sluchovým postižením nebo s vadami řeči. Chlapec nemá problémy se sluchem ani s řečí, hledala se však alternativa individuálního přístupu k dítěti a možností školy – zvolená škola tyto požadavky splňovala. Ve školách, kam dochází jeho sourozenci, měl problémy s učením i spolužáky.

Syn 10 let, navštěvuje stejnou školu jako jeho sestra (13 let). Zde se objevují především výchovné problémy – chlapec se často dostává do konfliktů, které končí bitkou. Škola upozorňuje na nevhodné chování a nedostatek jídla přineseného z domu na dobu školního vyučování.

Bytové poměry

Rodina žije ve starém domku, který má dvě obyvatelné místnosti, WC, „koupelnu“ a úzkou chodbu. V této chodbě je umístěn jídelní stůl se dvěma židlemi a stoličkou. Součástí chodby je také kuchyňský kout se sporákem, dřezem a kouskem pracovní desky. Pokoje jsou rozděleny na spací a obývací pokoj. V jednom z pokojů jsou umístěny postele všech

členů domácnosti, tedy všech dětí i rodičů. Ve druhém je televize, konferenční stůl a dvě rozkládací křesla. Prostor v celém domě je velmi stísněný, má dvě malé okýnka, přes které nepřichází do místností moc světla. Není zde možnost soukromí.

V začátku naší spolupráce byla odpojována přípojka na vodu a zastavena dodávka elektřiny. Rodina neměla ani řádně sepsanou nájemní smlouvu. Společně se nám podařilo tuto situaci zvládnout. Splátkovými kalendáři rodina postupně splatila dluh na vodě i elektřině a vše se opět zapojilo. S pronajímatelem byla sepsána nájemní smlouva a ošetřeny podmínky pro platbu nájemného. V tuto chvíli je zabezpečen provoz domácnosti (po technické stránce), placeno nájemné a splátky na energii a vodu.

Bytové podmínky zhoršují zvířata (sedm koček a několik morčat), která v domě v zimních měsících přebývají. Pokud je vlhké počasí, je v domě zápach. Dům je udržovaný jen velmi povrchově, tzn., matka uklízí, pere prádlo, zametá podlahu, umývá nádobí. Díky dlouhodobému neudržování domácnosti jsou zde špinavé zdi, pavučiny, prach.

Celkové prostředí je také pro děti velmi nepodnětné. Ani jeden z pokojů není vybaven psacím stolem, hračkami, nejsou zde ani žádné obrázky a nic co by děti nějak rozvíjelo. Chybí možnost nějakého osobního prostoru pro kteréhokoliv člena domácnosti.

Ekonomická situace

Hlavním zdrojem příjmů je v rodině otec, který je zaměstnaný. Matka pobírá pouze přídatky na děti. Domácí rozpočet je nastaven tak, že otec platí nájem, energie a vodu. Zbytek peněz si ponechává pro své vlastní potřeby a jen podle uvážení přispívá dětem na oblečení. Jídlo nakupuje matka z přídatků na děti, až poté, kdy nevyčerpá s těmito financemi, otec něco málo nakoupí. Jedná se pouze o základní potraviny.

Děti se díky finanční nestabilitě rodiny dostávají do konfliktů s vrstevníky, kteří se jim vysmívají. Často slýchají posměšky typu „socky, bydlíte v popelnici“ atd.

Sociální práce s rodinou (sociální asistence v rodině)

S rodinou jsme začali spolupracovat v září 2011. Po několika schůzkách, kde jsme se seznamovali s jednotlivými členy domácnosti a celkovou situací, byl sestaven individuální plán naší spolupráce. Domluveny byly návštěvy v intervalu 1x týdně.

Bylo řešeno především znovuzapojení elektřiny a zprovoznění přípojky na vodu. Dále jsme pracovali na úpravě prostředí, kdy bylo matce názorně ukazováno, jakým způsobem by měl probíhat úklid. Matka vyrůstala v podobném prostředí, v jakém teď sama žije. Zde narážíme rovněž na problém, kdy hranice rodiny jsou jinde, než je vidíme my (že je nedostatečně udržovaná domácnost matka nevidí a zpočátku ani nepřipouští, že by to mělo vypadat jinak).

Máme také snahu, aby se na úklidu domácnosti a vykonávání dalších drobných domácích prací podílely i děti. Společně jsme vytvořili plán týdenních činností v domácnosti a tyto se společně se všemi členy domácnosti (matkou i dětmi) snažili rozdělit úměrně věku dětí. Nejen, že by tak pomohly výrazně matce s údržbou domácnosti, ale byly by tak zároveň vedeny k zodpovědnosti a poslušnosti, což by byl dobrý start pro práci s výchovnými problémy ve škole, doma i v okolí bydliště. Musíme konstatovat, že nesme schopni udržet nastartované aktivity (změny v režimu rodiny) především z důvodů, že selhává kontrolní faktor, tedy matka, která je nedůsledná. Nefungování nastaveného režimu domácnosti nám zdůvodňuje slovy „oni to nechtěli udělat, tak co jsem s nimi měla dělat“.

Další díl práce měl spočívat také v pravidelném setkávání s dětmi formou individuální práce v rodinném prostředí nebo u nás v zařízení. Měli jsme zájem s dětmi pracovat i ve skupině na různých tématech (komunikace ve vztahu se sourozenci, rodiči, kamarády/ konflikty a jejich řešení/ trénink sociálních dovedností/ zdravý životní styl) s cílem zmírnění výchovných problémů (především ve škole). Zde byla práce velmi obtížná, protože děti nechodily v domluvených termínech nebo nebyly doma v čase naší návštěvy. Neustále jsme slyšeli jenom výmluvy ze strany matky, která tím omlouvala své děti (její nedůslednost).

Celou práci v rodině brzdí také nespolupráce otce. V rodině nefunguje jednotná výchova, nejsou jasně nastavené hranice „co ano“, „co ne“, respekt vůči otci funguje pod pohružkou trestu a řeší se, co hoří.

Problémy, které se v rodině vyskytují, pramení z velkého počtu dětí a nezvládnutí jejich výchovy rodiči. Chybí zde jednotný přístup rodičů, na většinu rodinných záležitostí a celkovou péči o děti je matka sama. Otec se na chodu domácnosti podílí pouze zabezpečením finančních prostředků. V rodině není zvykem projevovat emoce, říkat si o své potřeby, řešit konflikty a podobně.

Závěr, diskuse

V současné době je orgán sociálně právní ochrany dětí nakloněn k opětovnému podání návrhu na odebrání dětí do ústavní péče a to z důvodu opakujících se krádeží dětí a nevhodného chování dětí na veřejnosti i ve škole. Pracovnice zařízení s tímto návrhem nesouhlasí a myslí si, že by se mělo využít možnosti pracovat s dětmi dlouhodobě.

Za celou dobu spolupráce s rodinou, můžeme konstatovat, že sociální asistence v rodině byla pro členy této domácnosti přínosná. Přesto, že matka mnohdy k návštěvám přistupovala velmi benevolentně, nebyly plněny domluvené úkoly, často se (hlavně během prázdnit) omlouvala, nastaly v rodině podstatné změny týkající se materiálně technického zázemí domácnosti. Tím jsou dětem zajištěny základní hygienické podmínky.

Je velmi složité měnit zaběhnuté zvyky rodiny, jejich hodnoty a způsob reagování a chování v určitých situacích. Podstatnou podmínkou je, že se změnami musí jednotliví členové souhlasit a především je musí chtít. Motivace je v tomto případě náročný proces, který trvá poměrně dlouho. Nemůžeme tedy očekávat, že se změní prostředí rodiny i jejich přístup k životu během pár měsíců. Tyto skutečnosti si jako profesionálové uvědomuje a proto bychom doporučili nadále s rodinou pracovat. A to na posílení rodičovských kompetencí a intenzivní práci s dětmi. Nejsme si zcela jisti, zda se nám podaří změnit přístup a zaběhnuté fungování rodičů v jejich rolích (toto si zřejmě převzali ze svých primárních rodin), budeme se však formou asistence v rodině snažit pracovat s rodiči i dětmi a nabízet jim tak jiné modely (vzory) fungování rodiny, a tím jiné možnosti uplatnění v životě.

Zaznamenaný rozhovor s matkou

Jak dlouho službu využíváte?

„Asi rok nebo možná už dva. Jo už jsou to skoro dva roky.“

Co Vás přimělo využívat službu sociální asistence?

„Za prvé jsme byli donuceni sociální pracovníci a potom jsme chtěli sami, aby jste k nám jezdili. Hlavně dětem se to líbilo, byla to pro ně změna.“

Když jsme spolu začali spolupracovat a my vám vysvětlili, co služba obnáší a s čím vám můžeme pomoci, změnila jste názor na to „donucení“ ze strany OSPODu?

„Potom ano, zjistila jsem, že mi nevyhrožujete a můžu se vás ptát, na co chci.“

Co pro vás bylo přínosné za dobu našeho setkávání? Co se změnilo?

„Myslím si, že se změnil můj partner, i když s vámi moc nepracoval, ale už vím jak na něj. Už se mu nebojím tak odporovat a mám argumenty proto, aby mi dával peníze na děti. On mi totiž nechce peníze někdy dávat a já všechno z přídavek nezaplátím. Nebo ví, že musíme uklidit ty haldy odpadků ze dvora. Víte, já se bojím, nechci aby mi vzali děti. Myslím že se taky hodně změnilo. Sleduju změnu v jejich chování, hlavně kluci se snaží, třeba když přijdou ze školy tak se převlečou a uklidí si věci. Vidím velký přínos. Teď jsem si našla brigádu, na kterou se těším, přijdu mezi lidi. Jak víte, nikdy jsem ještě nepracovala, ale když se mě na to pořád ptáte a mluvíme o tom, tak jsem se byla párkrát zeptat, tak uvidím, jestli to vyjde.“

Jaký váš hlavní problém služba řeší?

„No, hlavně chování dětí ve škole. Škola si pořád na něco stěžuje, ale moje děti nejsou agresivní, to vidí jen učitelky. Ale co mají dělat, když se jim ostatní smějí. Začnou se bít nebo nadávat a ona to nikdy nevyšetří a obviní moje děti. Ony fakt nejsou zlé. A taky si stěžovali sociálce, že jsou děti hladové a špinavé. A taky trochu to prostředí, teď aspoň uklízíme.“

Můžete prosím zhodnotit, co se nám podařilo společně vyřešit?

„Já myslím, že se nám podařilo skoro všechno.“

Co myslíte tím všechno?

„No prostředí, sourozenecké vztahy to taky hraje roli a hlavně vím jak na partnera.“

Taky už máme pořádnou nájemní smlouvu, která nebyla. Na začátku, když jste sem začali jezdit tak nefungovala elektrika, netekla voda a to teď funguje. Máme teď i koupelnu.“

A ten nepořádek na dvoře?

„Ten taky zmizel. Myslím, že máme polovinu práce za sebou.“

Jste se způsobem poskytování služby spokojená?

„Mně vyhovuje moc, já ušetřím za cestu, protože vy přijedete sem. Myslím si, že jste mi neporadili nikdy špatně. Jen děti nedělají to, na čem se domluvíme, a vím, že na to musím dohlížet já.“

Jsem ráda, že k nám jezdíte, protože vím, že se od vás dostane zpráva, že děti nejsou hladové, protože když přijedete, tak vidíte, že vařím. A to, že mají většinou na svačiny chleba, není tak špatné, jak říkají ve škole.“

Do jaké míry jsme přispěli k řešení vaší situace?

„Vy jste byli motivací k tomu, aby se věci v naší rodině začaly hýbat, takže jste přispěli značně. Ted' vím, že se můžu o někoho opřít, s vámi si víc popovídám než s partnerem a to mě chybělo.“

Zhodnocení - rodina č. 1

Ze zjištěných informací vyplývá, že jde o početnou rodinu s nízkými příjmy. Rodina na základě svých problémů navázala na doporučení OSPOD spolupráci s neziskovou organizací, která v rámci jedné ze svých služeb poskytuje sociální asistenci. Z počátku rodina nespolupracovala z vlastní vůle, což se po navázání vztahu s pracovníci neziskové organizace změnilo.

Důvodem proč rodina přistoupila ke spolupráci, bylo reálné ohrožení odebrání dětí do ústavní péče. Pracovnice OSPODu naznačily, že rodina není schopna svou situaci zvládat sama a k tomu, aby děti mohly zůstat v rodinném prostředí, bylo třeba intervence zvenčí. OSPOD v takovém případě nemá kapacitu navštěvovat rodinu v kratších intervalech a postupně pracovat na změně.

V rodině se setkáváme s vícegeneračním přenosem hodnot a postojů, které jsme se v rámci spolupráce snažili měnit. Přesto, že jsou zaznamenávány neustálé výchovné problémy dětí, musím konstatovat, že se v rodině podařily zásadní změny. Týkají se zejména prostředí, ve kterém děti vyrůstají. Stejně to hodnotí i matka dětí, která to v rozhovoru potvrzuje.

Z rozhovoru dále vyplývá, že rodina je se sociální asistencí spokojena. Spokojenost rodiny se službou na základě kazuistiky hodnotím pouze subjektivně (matka je při našich návštěvách dobře naladěna; děti se na práci s námi těší; rodina čeká, že je pochválíme za změny, které udělali; kritiku z našich úst přijímají, nejdou do konfliktu, nestěžují si). Přesto, že hovořím o zásadních změnách, jsem obecně spokojena méně než uživatelé služby. Úroveň zlepšení podmínek pro zdravý vývoj, výchovu a vzdělávání dětí v této rodině by zcela jistě mohla být ještě výše.

Matka je spokojená s terénní formou poskytování služby především z finančních důvodů. Osobně vidím výhodu práce v přirozeném prostředí rodiny také v tom, že pracovníce, které do rodiny dojíždějí, mohou poukázat na konkrétní nedostatky přímo na místě a zcela viditelně zhodnotit, co a jak se změnilo.

Motivací matky k využití služby byla zpočátku hrozba restrikce ze strany OSPOD, konkrétně podání návrhu na nařízení ústavní výchovy dětí. Na základě dlouhodobé a pravidelné spolupráce se toto změnilo a matka v rozhovoru přijímá přítomnost pracovníků neziskové organizace v rodině jako oporu a pomoc.

Analýza dostupných materiálů - rodina č. 2

Kazuistika

Kazuistika popisuje rodinu, které jsou poskytovány služby sociální asistence formou terénní práce. Doporučení ke spolupráci s naším zařízením a využíváním nabízených služeb, dala rodině pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Vývoj dítěte je zde ohrožen především z důvodu dlouhodobého nedodržování hygienických podmínek v domácnosti. Dalším důvodem je finanční nestabilita rodiny. Ta je způsobena dlouhodobou nezaměstnaností matky a vzniklými dluhy. Pokud se situace v rodině nezmění, bude podán k soudu návrh na svěřením dítěte do péče otci (otec s rodinou nežije, se situací je obeznámen a souhlasí s tím, že pokud se nezmění prostředí rodiny, bude žádat o svěřením dítěte do své péče). Pracovnice služby nabízí pomoc při řešení situace, spočívající v navázání kontaktu s rodinou, mapování situace, pravidelné spolupráci a vytvoření individuálního plánu práce s rodinou. Rodina je se službami sociální asistence seznámena a souhlasí s nimi.

Rodinné poměry

Rodina je neúplná. Jedná se o matku a syna. Matka (42 let) je dlouhodobě nezaměstnaná. Péči o domácnost nezvládá. Dokáže připravit jídlo, vyprat prádlo, manuálně je velmi zručná (plete, háčkuje, vyrábí drobné korálkové šperky).

Matka se po rozvodu přestěhovala i se synem cca 80 km od svého původního bydliště. Z manželství má ještě dceru (18 let), která zůstala u otce a přechodně bydlela u něj nebo u svého přítele. Otec (46 let) má nyní další manželku a dítě.

Syn (14 let) navštěvuje ZŠ v místě bydliště, ze které vyšel podnět na OSPOD, aby bylo prošetřeno prostředí rodiny, a to z důvodu neustálého zápachu dítěte. Díky čemuž se chlapec dostával do častých konfliktů se spolužáky. Jeho kamarády se stávali problémoví žáci, spojování s krádežemi a porušováním školního řádu.

Bytové poměry

Matka se synem žijí v malém domě. Je zde WC, koupelna, čtyři místnosti, které jsou neurčité v tom, zda jde o kuchyňku, obývací pokoj nebo ložnici. V začátcích naší spolupráce byla „kuchyňka“ vybavena dvouplotýnkovým vařičem připojeným na plynovou bombu. Nebyl zde napojen odpad ke dřezu, ten stál volně na části kuchyňské linky, kterou si matka přivezla z bývalého bydliště. Chybí například i jídelní stůl a rodina jít převážně v posteli. V další místnosti je dřevěná postel matky a rozbitá válenda, na které spí syn. Svoji postel zde má i dcera, která s matkou nebydlí a jen zřídka jí navštěvují (většinou jen tehdy, potřebuje-li peníze). Zbývající dvě místnosti jsou zaskládány odpady, starým nábytkem a spoustou pytlů se špinavým prádlem. V celém domě je špína a nepořádek. Přesto, že má dům čtyři místnosti, dalo by se říci dvě místnosti a dvě chodbičky – je velmi malý – přebývá v domě ještě sedm psů a kočka. Zvířata nemají dostatečný výběh, kálí na betonové podlahy, které jsou v celém domě, což způsobuje velký zápach. Malý dvorek je plný výkalů, které stále přibývají a nikdo je neuklízí.

Za celou dobu naší spolupráce matka přestěhovala několikrát nábytek i kuchyňku. Jednou má ložnici v jedné místnosti, o týden později ve druhé apod. Pořídila i kuchyňský stůl, ten je neustále upatlaný, na okenních parapetech a dalších částech nábytku je vrstva prachu. Zápach se zmírní jen tehdy, je-li venku hezké počasí a žena dá psy na dvorek. Potíže nastávají při dešti či v zimním období, protože do domu zatéká. Nyní je jedna místnost neobyvatelná, protože je celá zvlhlá, na zemi jsou naskládány nádoby, které zachycují kapající vodu ze stropu.

Nepříznivou situaci s bydlením matka řeší, rozhodla se dům prodat, byť jen jako stavební místo (dům je dle mého názoru neobyvatelný).

Ekonomická situace

Matka pobírá dávky hmotné nouze, přídavky na dítě a výživné. Dům, ve kterém rodina žije je pořízen z majetkového vyrovnání při rozvodu. Matka má ale hypotéku na jinou nemovitost, o níž nemáme bližší informace, dále dluhy u telefonních operátorů.

Sociální práce s rodinou (sociální asistence v rodině)

S rodinou jsme začali spolupracovat v září 2011. Pracovnice zařízení nejprve mapovaly situaci. Společně s matkou byl vytvořen plán toho, jak bude spolupráce probíhat a co je jejím cílem. Prvním z kroků bylo vyčistit dům od odpadků a roztřídění potřebných a nepotřebných věcí, včetně oblečení. S tříděním a dáváním věcí do pytlů jsme matce při první návštěvě aktivně pomáhali. Dále už si sama určovala, co do příště společně se synem uklidí. Důležitou podmínkou ze strany OSPOD bylo přemístit psy z domu na dvorek, vyčistit skvrny od výkalů a zmírnit tak zápach. Matka tuto situaci vyřešila po svém. Psům udělala v jedné z místností malý kotec, do kterého je zavírala na noc a v případě příchodu sociálních pracovníků. K jejím argumentům patřilo, že psi jsou umístěni v místnosti, ve které nespí.

Matka je velmi vyděšená a bojí se, že o syna přijde. S otcem dítěte je sice v kontaktu, na určité úrovni probíhá i komunikace. Otec se stýká se synem nepravdělně, obvykle se tak děje, když nemá peníze na výživné. Chlapec je na matku citově vázán, otce navštěvuje rád, ale bydlet u něho nechce. Ona vztah mezi nimi podporuje, ale vadí ji nepravdělnost setkání.

Vzhledem k domluvené tříměsíční lhůtě s OSPOD, která dává prostor k zásadní změně, pracujeme v rodině 1x týdně. Při každé návštěvě je probrána aktuální situace rodiny, zkontrolovány prostory, které měly být vyklizeny a domluveny další postupy.

Součástí práce v rodině je také poradenská práce s matkou. Ta spočívá především v motivování ke změně. Žena v dětství ztratila matku, otec se znovu oženil. Přesto, že s nevlastní matkou navázala dobrý vztah, se ztrátou vlastní matky se nevyrovnala. Což může být způsobeno tím, že smrt matky byla v rodině tabu. Neměla tedy možnost podělit se nebo sdílet svůj zármutek. Otec k ní vždy přistupoval velmi tvrdě a ona musela plnit jeho očekávání. Nedostávalo se jí pochvaly a uznání.

S matkou je tedy pracováno na posílení sebeúcty a posilování vnitřních i vnějších zdrojů, učí se být zodpovědná sama k sobě a synovi být více matkou než kamarádkou.

V rodině je hlavní příčinou vzniklých potíží především finanční situace. Dlouhodobou nezaměstnaností matky a vzniklými dluhy se rodina dostala do finanční tísně – rozpočet rodiny je nastaven tak, aby byly pokryty základní potřeby (nakoupeno jídlo, hygiena,...).

Matka se díky rozpadnutí manželství, nezájmem ostatních členů rodiny a svým životním osudem dostala do stádia, kdy jí nic nemotivovalo o sebe pečovat. Přestala tedy udržovat i domácnost. Zastávala pouze základní úkony – připravila jídlo, vyprala prádlo. Ostatní činnosti, které jsou potřebné k fungování domácnosti, zanedbávala. Výsledkem všeho je nevyhovující prostředí, špína, zápach.

Vztah se synem je založen spíše na kamarádství a vzájemné podpoře v dané situaci. Emočně jsou na sebe oba silně navázáni, což může být podstatným motivačním prvkem pro změnu.

Závěr, diskuse

Práce v rodině probíhá 18 měsíců. Po tuto dobu se potýkáme s cyklickým způsobem života rodiny. Poskytování služby vnímá matka jako projevený zájem o ní, říká si o pravidelnou kontrolu a to jí motivuje jak k práci na sobě, tak obnově chodu domácnosti. Sama se učí přijímat pochvalu a ocenění, které se jí od nás za odvedenou práci dostává. Společně se nám podařilo stabilizovat prostředí, matka uklízí minimálně jedenkrát týdně, snaží se zapojovat do drobných prací i syna, stává se pro něj autoritou. Přesto, že se matce nedaří najít zaměstnání, snaží se zvýšit příjem rodiny tím, že vyrábí drobné předměty z korálků, vlny a příze.

Dalo by se říct, že se situace jeví pro rodinu jako stabilní (toto jsou zřejmě jejich hranice). Často se potýkáme ve své práci s tím, že hranice toho, kam by se rodina mohla posunout, vidíme mnohem dál než oni a toto jsme nuceni respektovat. Situaci v této rodině nám však narušují jakékoliv negativní zásahy zvenku (nenadálá situace – dluh na energiích, o kterém nám matka neřekla pravdu, nedostatek finančních prostředků – rodina je závislá na sociálních dávkách). Matka má pak tendenci vracet se k zažitému způsobu života, problémy zakrývá, neřeší je a ony se nabalují, nestará se o domácnost, ruší plánované schůzky. Celá situace se tak znovu opakuje - už v menší míře. Matka si dokáže už říct o pomoc, vnímá nás jako jeden ze svých vnějších zdrojů, získala k nám důvěru a je schopná znovu začít aktivně řešit své problémy. V tuto chvíli máme dojem, že je schopna posunout své hranice o kousek dál, protože to chce sama.

Přemýšlíme o tom, že by se takto mohla stát matka na naší pomoci závislá, v tuto chvíli se to tak může jevit. Další postup práce v této rodině jako v jiných řešíme formou intervizních setkání a supervize.

Zaznamenaný rozhovor s matkou

Z jakého důvodu jste začala využívat službu sociální asistence?

„Paní z OSPODu, mně řekla, že když nebudu spolupracovat a něco s tím domečkem neudělám tak hrozí, že syn půjde k otci. A pak mně představila Vás. Když jste ke mně začali jezdit, rozhodla jsem se, že budu Vaši službu využívat a paní z OSPODu s tím souhlasila.“

Jak dlouho službu využíváte?

„Asi od roku 2011.“

V čem vidíte největší přínos poskytované služby?

„To, že jste mě přiměli udělat něco s domečkem a pomáháte mně řešit moje dluhy. Nenařizujete mi, nevyhrožujete, ale motivujete. Kdyby mě nikdo pravidelně nekontroloval, tak by to tu za chvíli vypadalo jako na začátku. Taky se Vás můžu na cokoliv zeptat a vím, že mě někdo poslouchá.“

Vyhovuje Vám způsob poskytování služby, jste s ní spokojená?

„Ano. Vyhovuje mi, když dojíždíte ke mně domů. Nemám tolik peněz, abych mohla jezdit já za vámi.“

Do jaké míry jsme přispěli k řešení Vaší situace?

„Myslím si, že jsem pořád na cestě. Některé věci asi nejsou ještě v pořádku, ale už vím, že taky nemůžu asi dál bydlet, protože ten dům nejsem schopná sama opravit, nemám na to dost peněz. Jsem smířená s tím, že se se synem někam odstěhujeme a jsem ráda, že mi v tom pomáháte a „nutíte“ mě něco dělat.“

Potřebovala jsem nakopnout, povzbudit k tomu, abych se pohnula z místa. Nejsem na věci tak sama.

Pro mě stoprocentní pomoc, vy fungujete dobře a víc je na nás.“

Zhodnocení - rodina č. 2

Sociální asistenci v tomto případě využívá neúplná rodina – matka a syn. Rodina se dostala do péče OSPOD z důvodu rozvodu rodičů. Následně podala škola, kterou chlapec navštěvoval stížnost pro podezření na zanedbávání péče z důvodu nepřipravenosti chlapce na výuku, jeho špinavého oblečení a zápachu.

Pracovnice OSPOD na základě vlastního šetření shledala podmínky pro bydlení zcela nevyhovující a matce předložila dvě varianty řešení. Za první může využít sociální asistence, kterou poskytuje nezisková organizace v Kyjově. Za druhé může podat návrh k soudu na svěření dítěte do péče otci.

Matka zvolila spolupráci s neziskovou organizací, protože nechce o dítě přijít. Zpočátku byla velmi nedůvěřivá a v některých případech velmi nedůtklivá, což se postupně zlepšilo.

Hlavní změnou, která v této rodině nastala, je podle mého názoru matčin pohled na situaci. Sama hodnotí, že musí změnit prostředí, ve kterém se synem žije. Musela udělat zásadní rozhodnutí – rozhodnout se mezi svými psy a synem. Po mnoha pokusech změnit prostředí je jedinou možností přestěhovat se do sociálního bytu (zde ale nemůže mít všechny psy). Celá situace se samozřejmě komplikuje vysokými dluhy rodiny.

Po osmnácti měsících intenzivní spolupráce se podařilo matku motivovat k tomu, aby si začala vážit sama sebe, dokázala si říct o pomoc a nepropadala beznaději. V tomto směru si ale uvědomuji, že je paní teprve na začátku.

Naši spolupráci hodnotí kladně a je spokojena se způsobem poskytování sociální asistence. Pozitivně vnímá hlavně náš zájem, touží po pochvale. Pravidelnou kontrolu, o kterou si sama říká, bere jako zdroj motivace pro vlastní aktivizaci. Pouhé poukazování na nedostatky, nátlak a termínování matku spíše paralyzoval, nevěděla si sama rady, potřebovala aktivní pomoc a ukázat, že to jde. V této rodině bylo pro nás nejtěžší správně vyvážit míru pochvaly a upřímného zhodnocení změn, které byli v mezidobí udělány, aby se věci někam pohnuly.

Analýza dostupných materiálů - rodina č. 3

Kazuistika

Kazuistika se týká rodiny, kde hrozí podání návrhu na svěření dětí do ústavní výchovy zejména z důvodu nedostatečné mentální úrovně matky, a tím ohrožení dětí nedostatečnou výchovou a zabezpečením základních podmínek pro zdravý vývoj dětí. Rodinu tvoří matka a dvě děti. V rodině má také důležité slovo dědeček, kterému je již 90 let. V současné době je rodina v péči sociálního odboru – sociálně právní ochrana dětí. Matka souhlasila s poskytováním služby sociální asistence v rodině. Na základě dohody s matkou jsme začali v rodině pracovat. Jako důležité vidíme především zmapovat situaci přímo v rodině, zjistit do jaké míry je matka schopna se o děti postarat sama a zabezpečit jejich zdravý vývoj.

Rodina je neúplná. Matka a otec jsou rozvedeni, otec žije v Čechách a s dětmi se vídá velmi zřídka. Mladší syn (8 let) je mentálně i tělesně handicapovaný a vyžaduje zvláštní péči jak po fyzické tak i po psychické stránce. Navštěvuje speciální školu a má individuální vzdělávací plán.

Starší syn (13 let) navštěvuje základní školu v místě bydliště a v tuto chvíli nemáme zprávy, že by měl ve škole nějaké výrazné problémy s prospěchem či chováním. Také matka sděluje, že je jí oporou i v domácnosti a v péči o mladšího bratra.

Matka (34) má základní vzdělání. Dle sdělení OSPD je matka na nižší mentální úrovni, což nemáme potvrzeno lékařskou zprávou. Sami však můžeme konstatovat, že se s ní velmi těžce komunikuje, někdy má neadekvátní reakce v souvislosti se vzniklými situacemi (nejsme si zcela jisti, zda rozumí důvodům naší práce v rodině a případným ohrožením). I přes mladý věk má žena zdravotní problémy s klouby a špatně chodí.

Matka je pod silným vlivem dědečka (90 let), který je vlastníkem domu, ve kterém s dětmi bydlí. S hovorů s matkou vyplývá, že by zde mohlo docházet vůči ní k fyzickým útokům ze strany dědečka.

Situaci v rodině zhoršuje to, že se matka stará ještě o svoji nemocnou maminku, která vyžaduje celodenní péči a matka si jí vzala domů ze zařízení sociální péče. Část služeb péče o maminku zabezpečuje pracovnice charity, ale i tak je to pro matku velmi náročné.

Otec dětí bydlí od rodiny přes 300 km a s dětmi se takřka nevidá. S mladším synem se nestýká vůbec, starší byl u něho na prázdninách. Dle sdělení matky má problémy s alkoholem.

Bytové poměry

Rodina žije ve starém domku společně s dědečkem. Dům má čtyři místnosti, malou koupelnu a WC a v chodbě umístěný kuchyňský kout. Jeden pokoj matka využívá jako ložnici, druhý je zařízením a vzhledem jako obývací pokoj, avšak slouží jako prostor pro děti. Další pokoj obývá dědeček (jedná se o malou kuchyňku s gaučem) a v posledním pokoji je nemocná maminka.

Celý dům je jednoduše zařízený a neudržovaný. V místnostech není uklíženo, po zemi se válí špinavé prádlo a odpadky, což způsobuje zápach. V pokoji, který je určen dětem je jedna rozkládací sedačka, na které chlapci společně spí. Nemají zde ani prostor pro přípravu do školy, chybí psací či jiný stůl, na kterém by se daly psát úkoly. Prostředí je pro děti velmi nepodnětné, šedé, bez barev. Chlapci nemají ani žádné hračky, jen pár starých knížek.

V ostatních pokojích je neustále nepořádek, prostory jsou špatně větrané. Matka nezvládá ani jednoduchý úklid a většinu domácích prací zastává starší syn.

Ekonomická situace

Rodina je finančně zajištěna především z příspěvku na péči pro syna, následně také na maminku, dále matka pobírá invalidní důchod a příspěvek na bydlení. Matka je dlouhodobě nezaměstnaná. S finančními prostředky matka neumí hospodařit, proto se často stává, že jí peníze na určené období nevyjdou. Důvodem je taktéž, jak jsme v průběhu spolupráce zjistili, že matka platí různým lidem za různé služby (např. odvoz syna do školy vlastním vozem, nákup různých věcí do domácnosti, ke kterým nemá doklady o skutečně zaplacené ceně, pomocné práce na domě). Z těchto informací lze nabít

dojmu, že je matka snadno zneužitelná. A v její blízkosti je osoba, které matka důvěřuje a dává jí finanční prostředky, a to v neúměrné výši vůči poskytnuté pomoci.

Sociální práce s rodinou (sociální asistence v rodině)

V září 2010 nás oslovil pracovník OSPOD a informoval nás o situaci v rodině. Společně jsme pak navštívili matku v místě bydliště a dohodli se na vzájemné spolupráci. S matkou byla velmi těžká komunikace, spíše nehovořila. Nebyli jsme si zcela jisti, zda chápe, proč chceme do rodiny dojíždět. Zpočátku jsme pracovali na vytvoření důvěry a vyjasňovali si cíl služby. Tedy co by chtěla matka s naší pomocí zlepšit, kde vidí problém a čím si neví rady. Z její strany jsme se dozvěděli pouze to, že jí kluci neposlouchají. Mladší syn, kterého denně doprovází do školy i ze školy, je díky svému handicapu těžce zvladatelný. Dělá jí problémy v hromadné dopravě tím, že se na ní věší, bije jí. Na ulici si jí lehá na zem nebo se jí vytrhne z ruky a utíká.

V rodině je veškerá pozornost zaměřená na mladšího syna, kterého matka i dle jejích slov v některých situacích nezvládá. Starší syn stojí v toto chvíli jakoby na druhé koleji, jeho potřeby či případně problémy se neřeší. Jeho roli v rodině můžeme vnímat jako roli chybějícího otce.

Kromě problémů s mladším synem nás matka žádá o pomoc při jednání s úřady ve věci rozvodového řízení – výživné, dohoda o vypořádání společného jmění manželů. Matka si neví rady ani s jednoduchými úředními dopisy. V rámci našich setkání jí v tomto vedeme, vše podrobně vysvětlujeme, zjišťujeme zda správně rozumí a následně pomáháme formulovat odpovědi.

Kromě komunikace s úřady jsme také začali spolupracovat se školským zařízením, které navštěvuje mladší syn. Důvodem bylo napomoci matce a škole najít společnou cestu, týkající se správné přípravy syna do školy. Zjistili jsme, že matka dělala domácí úkoly za syna a ne se synem. Škola tento postup velmi přivítala, se souhlasem matky nám poskytla kopii zprávy ze speciálně pedagogického centra, kde jsme se dozvěděli více o možnostech vzdělávání a výchovy mladšího syna. Třídní učitelka chlapce nám poskytla individuální vzdělávací plán a vysvětlila, jak pracuje a co je třeba v domácím prostředí procvičovat.

V této době byla poprvé zmíněna možnost do budoucna využít internátní speciální školy a tím matce ulehčit denní péči o syna a jeho doprovázení. Což je mnohem významnější pro

chlapce a to tím, že celodenní péče o něj bude zabezpečena adekvátně k jeho postižení a mentální úrovni. Dále vhodnými volnočasovými aktivitami, možností rehabilitace, bude se pohybovat ve skupině vrstevníků s podobným problémem a bude zabezpečen lépe individuální přístup.

Po půl roce práce v rodině se matka pro změnu školy sama rozhodla a my jsme jí pouze v jednání o převedení syna z jednoho školského zařízení do druhého pomáhali. Nyní chlapec navštěvuje internátní školu a matka si ho bere každý víkend domů.

K tomuto řešení přispěl celkový vývoj situace v rodině. Matka se začala starat o svojí nemocnou maminku, která vyžadovala celodenní péči (viz. výše). Toto bylo pro ni náročné, protože měla sama zdravotní problémy a musela na operaci. Do zaběhlého životního rytmu rodiny zasáhl také otec dětí tím, že přemluvil staršího syna, aby zůstal po vánočních prázdninách u něho. Syn sdělil matce, že chce bydlet u otce a domů se již vrátit nechce. Tuto skutečnost jsme se dozvěděli, až po té, co si otec chlapce odstěhoval. Předtím věc oba rodiče vyřešili mimosoudní dohodou podepsanou na OSPOD. Zde vnímáme nedostatečnou spolupráci ze strany OSPOD. Myslíme si, že jsme měli být informováni. Dle sdělení matky docházelo k častým konfliktům otce a syna a vše skončilo jeho umístěním v diagnostickém ústavu. Matka pak zahájila opět s naší pomocí kroky k tomu, aby se syn vrátil zpět do její péče. Syn toto však nakonec odmítl, chtěl zůstat tam, kde je. Ve chvíli, kdy jsme s rodinou pracovali naposledy, byl už umístěn v dětském domově.

Spolupráce s rodinou skončila ve chvíli, kdy bylo o mladšího syna postaráno, tak aby byl jeho další vývoj z hlediska vzdělání a adekvátní péče k jeho postižení zabezpečen a zároveň bylo umožněno matce a synovi nadále udržovat vztah částečně v přirozeném prostředí, tedy v rodině. Co se týká vztahu matky a staršího syna, nemáme kapacitu pracovat na jeho znovuvytvoření z důvodu vzdálenosti.

Závěr, diskuse

Při práci v této rodině vnímáme přínos sociální asistence i přes fakt, že jedno dítě je umístěno v ústavním zařízení a druhé v internátní škole. Na začátku jsme pracovali s informací, že situace v této rodině je vážná a že OSPOD zvažuje umístění dětí do ústavní výchovy. Díky naší práci v rodině se tak stalo pozvolně, situaci jsme mohli dostatečně dlouho mapovat a hodnotit, hledat jiná řešení, matka měla oporu a dovolím si říct, že i nyní ví, že se na nás může kdykoliv obrátit o pomoc. I když jsme rodičovskou zodpovědnost

matky z hlediska zabezpečení výchovy, vzdělávání a prostředí pro zdravý vývoj dětí shledali jako nedostačující, citové vazby mezi matkou a dětmi fungují. V umístění staršího syna do ústavní péče vidíme i jisté selhání, kdy došlo dle našeho názoru k nedostatečné spolupráci a provázanosti jednotlivých služeb (státních i nestátních).

Zaznamenaný rozhovor s matkou

Co vás motivovalo využívat tuto službu? A jak jste se o ní dozvěděla?

„Já vlastně ani nevím, ta paní na sociálce mi to říkala a poradila, že sem můžete jezdit kvůli mladšímu synovi. Maminka je taky nemocná a já nevím, co mám vyřídit. Taky mám zdravotní problémy a nemám sílu všechno dělat.“

Jak dlouho jste využívala službu sociální asistence?

„Dlouho, dlouho. Rok a půl určitě.“

Jaký problém služba řešila?

„Kluci mě neposlouchali, utíkali, zlobili a já si s nimi nevěděla rady. Taky se sociálce nelíbilo, že jsou špinaví, ale mně se to nezdálo. Když oni běhají po venku a přijdou špinaví a já syna moc neumyju, neudržím ho a sám to moc neumí.“

Takže služba měla řešit především výchovné problémy s chlapci a pomoc v domácnosti?

„No ano, víte, já moc neuklízím, protože nemůžu na nohy a nikdo mně nepomůže. A kluci zlobí.“

Co pro vás bylo přínosné?

„No, že jste sem jezdili, protože oni mi chtěli kluky vzít. Mladší syn mě vůbec neposlouchá, zlobí mě a utíká. Já ale nechci, aby mi je vzali. Taky, že jste byli ve škole a pomáhali mi dělat se synem úkoly. Vlastně jste mi pomohli, aby mi nevzali kluky. Mladší syn je v internátní škole, nechám ho tam přes týden a o víkendu je doma. Já bych zbláznila, kdyby

mi ho vzali. Starší je v domově, protože to sám chce. Budu se snažit uklízet, třeba se pak vrátí, ale nevím.

A ještě bylo přínosné, když jste mi pomáhali odpovídat na dopis od soudu a s rozvodem. Nerozumím tomu.

Ještě asi i to, když mně mladší syn utekl a pomáhaly jste mně ho hledat. Tenkrát jsem se moc bála, ale našli jsme ho. Za to moc děkuju.“

Byla jste spokojená se službou?

„Jo, vždycky když jsem potřebovala, tak jste mi poradili a vysvětlili, jak to mám dělat.“

Do jaké míry jsme přispěli k řešení Vaší situace?

„No že ten mladší syn je v internátní škole a nevzali mi ho, to jste zařídili vy. No je mi po něm smutno, ale nemusím se s ním každý den učit a o víkendu to spolu zvládáme. Snažím se uklízet a starat se o domácnost kdyby se chtěl vrátit i starší syn.

Sama bych asi nevěděla jak tu školu zařídit.“

Zhodnocení -rodina č. 3

Spolupráce s neziskovou organizací byla rodině doporučena ze strany OSPOD. Matka dlouhodobě nezvládala péči o domácnost, čímž vzniklo velmi zanedbané prostředí, které nesplňovalo základní hygienické podmínky. Díky své mentální úrovni nezvládala ani výchovu synů.

V rodině byla práce zaměřena především na přizpůsobení podmínek a zabezpečení dostatečné péče o děti. Prostor rodiny bylo až na malé drobnosti téměř nemožné změnit. Matka nebyla schopna udržovat čistotu. Po odchodu staršího syna k otci a následně jeho umístěním do ústavní péče směřovala naše práce k tomu, aby byl mladší syn umístěn přes týden do internátní školy a o víkendu mohl být s matkou.

Pracovnice OSPOD chtěla podat návrh na odebrání dětí, což matku přimělo ke spolupráci. Sama však připustila, že péči o syny nezvládá. Nechce však, aby jí byli odebráni.

Zásadní změna, která za pomoci sociální asistence nastala, bylo vyřízení potřebných náležitostí pro umístění mladšího syna do internátní školy. Matka se o něj stará pouze přes víkend, což v rámci možností zvládá. Podstatné je, že je mladšímu synovi zabezpečena dostatečná péče alespoň přes týden.

Přerušení vztahu se starším synem vidím především ve velké vzdálenosti, kdy syn je umístěn zařízení v Čechách a matka žije na Moravě.

Se sociální asistencí byla spokojena. Díky ní dokázala vyřešit podstatné věci ohledně rozvodu a nepřišla o obě děti. Z naší strany považujeme jako hlavní přínos služby v této rodině zejména dlouhodobou a pravidelnou spolupráci s matkou, a naši přítomnost hodnotím v tomto případě jako významnou pro provázení rodiny, prostor pro pozvolné řešení a přípravu změn v nepříznivé životní situaci. Jsem si jistá, že matka ví, kde nadále hledat pomoc a podporu při řešení jakékoliv další tíživé životní situaci.

4.5 Komparace získaných informací

U oslovených respondentů se objevují na otázku spokojenosti se službou kladné odpovědi. Ve všech rodinách bylo počátečním motivačním prvkem ke spolupráci s neziskovou organizací doporučení OSPOD. Dotazovaní respondenti byli schopni odpovědět na otázku do jaké míry byla pro ně služba přínosná pro řešení jejich konkrétní situace a co se v jejich rodině změnilo.

V rodinách došlo k zásadním změnám, které přispěly k řešení jejich nepříznivé životní situace. Tyto změny se převážně týkaly v první rodině prostředí, ve druhé povzbuzení a posílení matky v jejím jednání a ve třetí rodině v zabezpečení odpovídající péči o děti. Motivačním prvkem k navázání spolupráce bylo jednoznačně doporučení Orgánu sociálně právní ochrany dětí. Zpočátku se rodiny obávají restrikce státního orgánu (nařízení dohledu, odebrání dětí do ústavní výchovy), ale v průběhu se jejich motivace mění a rodiny spolupracují dobrovolně. Ze zkušeností dále vyplývá, že pravidelnost, dlouhodobost a forma práce v přirozeném prostředí rodiny je stěžejní pro navázání vztahu s rodinou, získání důvěry členů a celkové vnímání služby jako opory a pomoci. Jsou to další významné motivační prvky pro spolupráci a prostor pro změnu a naplnění poslání služby sociální asistence v rodině.

U všech rodin vidíme shodné znaky (problémy), které byly v rámci sociální asistence řešeny:

- špatné a nevyhovující prostředí
- výchovné problémy s dětmi
- reálné ohrožení odebrání dětí a jejich následné umístění do ústavní nebo jiné péče

Každý z těchto problémů byl sociální asistencí řešen individuálně, v jiné míře v souvislosti s aktuálními potřebami a možnostmi jednotlivých rodin.

ZÁVĚR

Sociální asistence patří ke službám, napomáhajících rodinám obnovovat jejich funkce a přispívají k řešení nepříznivých situací, ve kterých se ocitly. Práce s rodinou jako celkem i s jejími jednotlivými členy je velmi náročná a vyžaduje nejen profesní znalosti a dovednosti, ale také psychickou odolnost pracovníků.

Sociální asistent se při své práci dostává do prostředí, které ve většině případů neodpovídá běžnému standartu. Musí profesionálně hodnotit podmínky rodiny a individuálně zvažovat prostředí (čistota, počet místností, hygienické podmínky, apod.), nastavení rodiny splňovat běžné úkony (pravidelné mytí, příprava jídla, atd.) včetně pravidelné docházky dětí do školy.

Při této práci je důležité a podstatné uvědomovat si hranice jednotlivých uživatelů služby, respektovat je a zvolit tempo změn, které je pro ně vhodné a přijatelné. Sociální asistent musí zpočátku navázat vztah s uživateli služby a postupně si získávat jejich důvěru. Reálná šance ke změně nastává ve chvíli, kdy uživatel věří ve své schopnosti, v podporu pracovníka a má pevný cíl, kterého chce sám za sebe dosáhnout.

Sociální asistenci v rodině vnímám jako službu, která je nepostradatelná pro zabezpečení komplexní péče o rodinu v nepříznivé sociální situaci. Z praxe vychází, jak je důležité předávat si potřebné informace týkající se rodiny v rámci spolupracujících organizací, které jsou s rodinou v kontaktu a OSPODem.

Cílem diplomové práce bylo zjistit spokojenost uživatelů se službou sociální asistence. Zaznamenat, zda došlo využíváním služby sociální asistence k nějaké změně v rodině a co je motivačním prvkem, díky kterému, rodina tuto službu využívá.

Domnívám se, že jsem pomocí nestandardizovaného rozhovoru a kazuistik zjistila potřebné informace. Ty jsem následně analyzovala a pomocí komparace zaznamenala společné znaky jednotlivých rodin.

Získané informace a zpracované kazuistiky budou použity pro celkové zhodnocení spolupráce Agentury pro občany Kyjov s jednotlivými rodinami. Zprávy o spolupráci budou doloženy OSPODu, se kterým organizace participuje na zlepšení situace v jednotlivých rodinách. Mohou být také použity jako podklady k případovým konferencím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- [2] Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- [3] Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- [4] Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- [5] Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
- [6] Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách
- [7] BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-809-6994-403.
- [8] BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 151 s. ISBN 978-807-3673-925.
- [9] BECHYŇOVÁ, Věra. Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 158 s. ISBN 978-802-6201-816.
- [10] ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. Sociální služby v ČR v terorii a praxi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-802-6200-277.
- [11] ČÁP, Jan, Jiří MAREŠ a Dagmar KRUTILOVÁ. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-807-3672-737.
- [12] DOHERTY, William J. Kdo koho vychovává?. 1. vyd. Překlad Dan Drápal. Praha: Návrat domů, c2006, 132 s. ISBN 80-725-5138-8.
- [13] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Agro, 1999. ISBN 8072031244
- [14] GILLERNOVÁ, Ilona a KOL. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.
- [15] HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
- [16] HRBOTICKÁ, Zuzana. *Vrstevníkové vztahy - vliv na celkové klima školy: Bakalářská práce*. Brno: IMS, 2011.

- [17] KISLINGEROVÁ, Eva. *Chování podniku v globalizujícím se prostředí*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2005, xxvii, 422 s. ISBN 80-717-9847-9.
- [18] KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008, 282 s. ISBN 80-901-8736-6.
- [19] KRÁLOVÁ, Jarmila a Eva RÁŽOVÁ. *Sociální služby a příspěvek na péči*. 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2008, 374 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-2634-620.
- [20] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [21] MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 328 s. ISBN 978-802-4731-483.
- [22] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8085-5.
- [23] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní nevládní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8085-5.
- [24] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-807-3677-398.
- [25] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.
- [26] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [27] MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-807-3678-180.
- [28] MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-736-7310-X.
- [29] MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 80-717-8473-7.
- [30] MERLÍČKOVÁ RŮŽIČKOVÁ, Růžena. *Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně*. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková. Olomouc: ANAG, 1999-, sv. Účetnictví, daně. ISBN 978-80-7263-675-4.

- [31] MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011.
- [32] NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999, 287 s. ISBN 80-200-0690-7.
- [33] NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. knižní vyd. Brno: Zeman, 2001, 168 s. ISBN 80-903-0700-0.
- [34] NEDĚLNÍKOVÁ, Dana. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. ISBN není uvedeno.
- [35] PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 240 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4729-596.
- [36] PLAMÍNEK, Jiří. *Týmová spolupráce a hodnocení lidí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 120 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2796-7.
- [37] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-705.
- [38] REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. /. Praha: Grada, 2008, 239 s. ISBN 978-80-247-2594-9.
- [39] SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Překlad Jindřiška Šolcová, Vlasta Lišková. Praha: Práh, 2006, 357 s. ISBN 80-725-2150-0.
- [40] SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006, 143 s. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0.
- [41] SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. *Erbrecht in der Tschechischen Republik: The inheritance law in the Czech Republic*. 1. Aufl. München: GRIN, 2010, 236 s. ISBN 978-3-640-53576-7.
- [42] SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN 978-807-3672-508.
- [43] ŠEDIVÝ, Marek a Olga MEDLÍKOVÁ. *Úspěšná nezisková organizace*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2011, 155 s. Management (Grada). ISBN 978-80-247-4041-6.

- [44] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010.
ISBN 978-80-247-3181-0.
- [45] VAŠTÍKOVÁ, Miroslava. *Marketing služeb: efektivně a moderně*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 232 s. ISBN 978-80-247-2721-9.
- [46] VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 80-262-0087-X.
- [47] WILSON, Adrian. *Family, Societa now*. New York: Tavistock, 1985.
ISBN 0-422-79860-6.
- [48] http://is.muni.cz/th/75466/fss_m/DIPLOMOVA_PRACE.pdf
- [49] <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/altruizmus-altruismus>
- [50] <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/metoda>
- [51] <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1462>
- [52] http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf
- [53] <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/metodika-ambulantni-prace.pdf>
- [54] <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-248-1995-sb-o-obecne-prospesnych-spolecnostech/cast-prvni-hlava-iii/>
- [55] <http://www.pracepropravniky.cz/zakony>
- [56] <http://www.sanacerodiny.cz/index.php>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CAN Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

SASRD Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

o.s. Občanské sdružení.

o.p.s. Obecně prospěšná společnost.

NNO Nestátní nezisková organizace.

OSPOD Orgán sociálně právní ochrany dětí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1, Funkce rodiny, s. 18

Obr. č. 2, Dvojitá cesta k zvládnutí problému, s. 39

Obr. č. 3, Příklad subjektů laického a profesionálního doprovázení, s. 41

Obr. č. 4, Formy poskytování sociálních služeb, s. 42

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1, Model čtyř stylů výchovy, s. 23

Tabulka č. 2, Model devíti polí způsobu výchovy v rodině, s. 25

Tabulka č. 3, Nejzávažnější problémy neziskových organizací v ČR, s. 56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1, Dokumenty potřebné pro spolupráci s rodinou

**PŘÍLOHA Č. 1: DOKUMENTY POTŘEBNÉ PRO SPOLUPRÁCI S
RODINOU**

SMLOUVA O POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB O. S. KROK

Smluvní strany:

o. s. Krok, IČO 68684312

se sídlem Komenského 2124, 697 01 Kyjov

Agentura pro občany

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Se sídlem sídl. Za Stadionem 1358, 697 01 Kyjov

zastoupené pracovníkem:

.....

(v textu této smlouvy dále jen „poskytovatel“)

a

jméno, příjmení nebo číslo záznamu:

.....

(dále jen „uživatel“)

uzavřeli níže uvedeného data v souladu se zákonem č . 108/2006 Sb., o sociálních službách, tuto smlouvu o poskytnutí sociálních služeb Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi podle § 65 citovaného zákona

(v textu této smlouvy dále jen „smlouva“):

I.

Rozsah poskytování sociální služby

(1) Uživatel má právo požádat poskytovatele o kterýkoliv úkon z těchto základních činností při poskytování služeb Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi §65 výše citovaného zákona:

(zvolenou činnost zaškrtněte)

a) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

- Sociální asistence v rodinách* – sociální asistent učí rodiče (dle jejich požadavků): úpravě celkového denního režimu, stravovacího či zdravotního režimu, praktickému nácviku hygienických návyků, efektivní přípravě dětí do školy, smysluplnému trávení volného času, příp. výběru volnočasových aktivit pro celou rodinu, efektivní komunikaci s dětmi i mezi sebou navzájem.
- Příprava dítěte do školy – kontrola úkolů a pomůcek do vyučování, pomoc při vypracování úkolů za asistence rodiče;
- Úprava denního režimu (stravování, zdravotní stránka, hygiena) – návštěva rodiny s kontrolou a pomocí v dané oblasti;
- Trávením volného času – pracovní výchovná činnost s dětmi za účasti rodičů, poskytnutí informací pro rodiče ohledně výběru volnočasových aktivit;
- Udržování domácnosti – pomoc při úklidu a domácích pracích s nácvikem problémových činností;
- Hospodaření domácnosti – pomoc při vypracování rodinného rozpočtu, nákupního lístku a poskytnutí příp. informací ohledně této oblasti (slevy, opravy,...)
Asistence probíhá vždy za přítomnosti rodičů (nebo jiných dospělých). Nemůže zastoupit péči těchto osob o dítě, ani se nestará o chod domácnosti.
- Asistence při předávání dítěte

- Besedy pro rodiče (dětí)* – cílem je zvýšit informovanost v tématech, které mohou být přínosné pro cílovou skupinu. Zváni jsou odborníci v dané problematice (sociální pracovníci, právníci, pedagogové, psychologové, terapeuti); např. komunikace s úřady, sociální pomoc a sociální dávky, mladiství a návykové látky, obtížné okamžiky ve výchově, rozpoznání a rozvíjení dispozic dítěte, zdravý životní styl atd.

- Volnočasové aktivity* – pravidelné tvořivé dílny s možností vyzkoušet si různé výtvarné a rukodělné techniky, nepravidelné volnočasové aktivity pro rodiče a děti

b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- Doprovázení rodičů (rodičů s dětmi) v situacích, ve kterých se cítí nejistí nebo mají komunikační potíže (např. na úřady, do školy, do nemocnice při hospitalizaci dítěte, při návštěvě soc. pracovníka atd.*

c) Sociálně terapeutické činnosti

- Workshopy* – představují růstové dílny pro rodiče a děti, rozvoj zručností pro život
- Skupiny osobnostního a sociálního rozvoje* – seberozvoj a rozvíjení sociálních dovedností formou práce ve skupině

d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání běžných záležitostí

- telefonický kontakt* - zmapování zátěžové situace, ve které se uživatel nachází, nabídka osobního kontaktu
- základního sociálního poradenství* – poskytnutí informací přispívajících k řešení aktuální nepříznivé situace, odkazování
- zprostředkování kontaktu* na službu odborného sociálního poradenství

II.

Místo a čas poskytování sociální služby

(1) Služby uvedené v čl. I. smlouvy se poskytují v Agentuře pro občany, Za Stadionem 1358, 697 01 v Kyjově.

(2) Služby uvedené v čl. I. smlouvy se poskytují dle provozní doby Agentury pro občany a to od pondělí do pátku od 8:00 - 11:00 12:00 – 15:30. Případně v jiné dny a časy, dle individuální dohody s uživatelem nebo plánu měsíčních aktivit zařízení.

III.

Osobní cíl

Poskytovaná sociální služba **Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi** bude směřovat k naplnění osobního cíle uživatele, který je blíže vyspecifikován v individuálním plánu uživatele.

IV.

Výše úhrady a způsob jejího placení

Veškeré služby jsou poskytovány uživateli ZDARMA.

V.

Ujednání o dodržování vnitřních pravidel stanovených poskytovatelem pro poskytování sociálních služeb

(1) Uživatel prohlašuje, že byl seznámen s veřejným závazkem Sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Agentury pro občany.

(2) Uživatel prohlašuje, že provozní řád a vnitřní pravidla mu byla předána v písemné podobě a že jim plně porozuměl.

(3) Uživatel se zavazuje, a je povinen, tato pravidla dodržovat.

(4) Pokud uživatel využívá službu dlouhodobě (terénní asistence, asistence při předávání dětí) zavazuje se přicházet na požádání kompetentního pracovníka na individuální konzultace do zařízení (dle závažnosti řešené situace), min. však 1x za 3 měsíce.

VI.

Výpovědní důvody a výpovědní lhůty

(1) Uživatel může Smlouvu vypovědět bez udání důvodu a to **písemnou formou**. Výpovědní doba daná uživatelem činí **14 kalendářních dní** a začíná plynout od následujícího pracovního dne po oznámení o ukončení poskytovateli. Poskytovatel respektuje právo uživatele na ukončení služby.

(2) Ukončení dohody ze strany poskytovatele je možné z níže uvedených důvodů:

- zařízení není schopno ze závažných důvodů (provozních, kapacitních, finančních a jiných) zabezpečit požadovanou službu
- doporučení uživatele do jiného typu odborné péče
- uživatel nespolupracuje na plnění osobního cíle (je pasivní), nebo svou aktivitou dosažení cíle maří
- uživatel závažně porušil Provozního řádu Agentury pro občany
- uživatel poskytovanou sociální službu zneužívá.

(3) Výpovědní lhůta daná poskytovatelem z důvodů uvedených v odst. 2 tohoto článku činí 14 kalendářních dní ode dne jejího doručení uživateli.

VII.

Doba platnosti smlouvy

- (1) Smlouva nabývá platnosti a účinnosti okamžikem jejího podpisu oběma smluvními stranami.
- (2) Smlouva je uzavírána na dobu neurčitou.
- (3) Uživatel nemůže práva z této smlouvy převést na jinou osobu.

VIII.

Ostatní ujednání

- (1) Smlouva je vyhotovena ve dvou exemplářích, každý s platností originálu. Každá smluvní strana obdrží jedno vyhotovení.
- (2) Smlouva může být měněna pouze písemně (dodatkem).
- (3) Smluvní strany prohlašují, že smlouva vyjadřuje jejich pravou a svobodnou vůli, a že smlouvu neuzavřely v tísní za nápadně nevýhodných podmínek.
- (4) Smluvní strany prohlašují, že smlouvu přečetly, jejímu obsahu rozumí a s jejím obsahem úplně a bezvýhradně souhlasí, což stvrzují svými vlastnoručními podpisy.

Ve Kyjově dne:

Uživatel:.....

Za poskytovatele:.....

Souhlas s nakládáním s dokumenty uživatele

Svým podpisem stvrzuji, že souhlasím

- s vedením dokumentace o mé osobě;
- s okopírováním / zapůjčením dokumentace pro případ dohledání informací, konzultace;
- se sdělením informací o mé osobě / situaci třetí straně, tj.

..... ve věci
konzultace.

Rovněž stvrzuji, že jsem byl informován o tom, že pracovníci O. s. Krok, Agentury pro občany a spolupracující pracovníci jsou vázáni povinností zachovávat mlčenlivost a s těmito údaji dále nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění.

V Kyjově dne

uživatel

Jak bylo s dokumentací naloženo:

založena do složky klienta dne pracovník:

.....

Záznam o práci s uživatelem

Datum:

Jméno pracovníka:

Forma intervence: ambulance, terén, telefon

Podoba intervence: individuální, skupinová

Délka trvání: 30', 60', 120', 180'

Obsah intervence:

Datum:

Jméno pracovníka:

Forma intervence: ambulance, terén, telefon

Podoba intervence: individuální, skupinová

Délka trvání: 30', 60', 120', 180'

Obsah intervence:

Datum:

Jméno pracovníka:

Forma intervence: ambulance, terén, telefon

Podoba intervence: individuální, skupinová

Délka trvání: 30', 60', 120', 180'

Obsah intervence:

Datum:

Jméno pracovníka:

Forma intervence: ambulance, terén, telefon

Podoba intervence: individuální, skupinová

Délka trvání: 30', 60', 120', 180'

Obsah intervence:

Individuální plán klienta

Základní údaje o klientovi

Jméno a příjmení klienta:

Datum narození/rok:.....

Bydliště:.....

Tel./e-mail:

Spolupracující subjekty:

Instituce/organizace:

Kontaktní osoba:.....

Tel./e-mail:.....

Jméno a příjmení klíčového pracovníka:

1. POTŘEBY NEBO CÍLE: co byste potřeboval/la, čeho byste chtěla v rámci spolupráce dosáhnout.

2. NABÍDNUTÁ PODPORA

3. DOHODA: jak budou osobní cíle nebo potřeby naplněny? Co udělám sám/a ,co udělá pracovník, termíny, do kdy budou cíle splněny, překážky, které by mohly bránit v naplnění cíle

Kroky vedoucí k naplnění cíle:

Datum vypracování:

Podpis klíčového pracovníka

Podpis uživatele služby

ZHODNOCENÍ: zhodnocení plnění individuálního plánu/revize:

ze dne:.....

a) Zhodnocení spolupráce při naplňování cíle:

b) Co se podařilo?

c) Co se nepodařilo a proč?

d) Překážky, které bránily v naplnění cíle: